СПИСАНИЕ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧЕХИЯ

българи

БРОЙ 4 | 2016 ЦЕНА – 30 Kč

Градината на шестте великолепия

Пенчо Славейков – жрецът-воин

За Никола Анастасов - с усмивка

Артур фон Хун - забравеният приятел на България

Иван Мърквичка – българският чех

Капризните години на Иржи Менцел

Как се ставаше „истински“ мъж

Broi 4 2016 v4.indd 1 12.12.16 23:10

Съботно-неделно училище „Възраждане“

В тайнствения свят на приказките

Снимки: Здравка Славова

Скъпи читатели,

Наближават едни от най-светлите християнски празници, по време на които Прага разцъфтява с нова светлина. Едва ли можем да си представим чешката коледа без сладки вълшебства. Уханието на канела, джинджифил, карамфил, портокали и на безброй сладки изкушения е истинска ароматерапия за повечето от нас. Грижовните чешки домакини запретват ръкави и цял месец майсторят коледни сладки, като се надпреварват коя да опече повече. Тази сладка кулинарна надпревара ни изпълва с блаженство. Наслада струи и от рафтовете на магазините, отрупани с коледни сладкиши, украси, венци и свещи. По улиците се носи свежият аромат на елхи и борове.
На Староместкия площад вече се извисява седемдесетгодишен смърч, пропътувал 120 км. от Пецки до Прага. Висок е 31 метра, опасан е с 4,5 км. дълги LED кабели и ще огрява площада чак до януари. Запалването на светлините на коледната елха е ярко предколедно събитие, особено за децата. Много светлина в душите ни внасят и коледните лампички, които блещукат от прозорците на домовете.
Ето че постепенно отварят дървените си щандове приказните коледни базари на Вацлавския площад, Площада на републиката, Площада на мира и Тиловия площад. Какво ли няма там – керамика, порцелан, играчки, меденки, традиционният трделник. Имате възможност да се полюбувате и на старите занаяти. Ако е много студено, можете да се загреете с грог и пунш. Вълшебна е предколедна Прага!
Но нека не забравяме и хубавите български традиции.
Вкусни рецепти за Коледа и Бъдни вечер ни „приготви“ за настоящия брой Даниела Горчева. Тя ни запознава и с един забравен приятел на България – Артур фон Хун, който с огнено журналистическо перо защитава страната ни по време на Сръбско-българската война. За трагичната съдба на големия поет Пенчо Славейков и за неговата непреходна поезия е статията на Снежана Тасковова, а неговия роден град Трявна ни представя Минка Атанасова. Как стиховете на Ива Николова се срещат с рисунките на Владимир Пенев в „12 квадрата“ ще разберете от репортажа на Пламен Тотев. Далеч от цивилизацията ни изпращат спомените на Стефан Кисьов за това как е станал „истински мъж“ в казармата. Минка Атанасова ни запознава с „метода на Гардън“, с помощта на който някои от нас могат да станат успешни родители.
Нека си спомним за незабравимия Никола Анастасов с едно негово интервю. Надявам се, че той, макар и да ни гледа вече отгоре, ще ви зарадва отново с усмивка. Репортажът на Красимира Мархолева е за интересната изложба „Иван Мърквичка – българският чех“ в Българския културен институт по случай 160-годишнината от рождението на художника, а Васил Самоковлиев ни представя известния чешки режисьор Иржи Менцел и неговите капризни години. За тези от вас, които желаят да научат още нещо интересно за Япония, написах статията за една от най-красивите градини в Страната на изгряващото слънце - Кенрокуен.
Но какво е Коледа без музика? За вашето добро предколедно настроение сдружение „Възраждане“ покани световноизвестния кавалджия Теодосий Спасов, гадуларят Пейо Пеев и китаристът Християн Цвятков в Рок кафе на 5 декември. Традиционният и дългоочакван Коледен концерт, организиран от „Възраждане“, ще се проведе на 19 декември в Суковата зала на Рудолфинума.

Желая на всички изпълнени с истинско великолепие и много музика коледни празници!

Мария Захариева

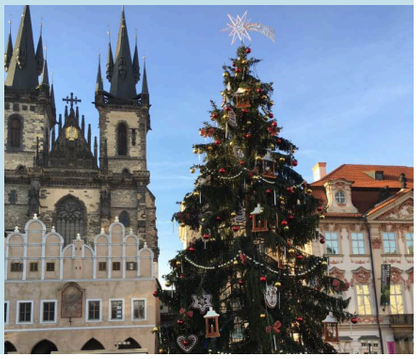

Съдържание:

Българската общност 4-7
15 години сдружение „Възраждане“ / Национална седмица на четенето / Гордеем се с техните успехи / Славейко Карабиберов - реквием за един добър човек

Годишнини 8-15
Пенчо Славейков – жрецът-воин/ 1100 години от успението на Климент Охридски / Когато един народ не чака спасители

1001 билки и рецепти 16-17
Рецепти за Бъдни вечер и Коледа

Накратко 18

Пътешествия и разходки – 19-21
Трявна – с дух на Балкан / Градината на шестте великолепия

Култура и традиции 22-27
Синът на поета Пеньо Пенев и дъщерята на художника Никола Николов се срещнаха в „12 квадрата“ / Никола Анастасов: Радвам хората с усмивка / Нахалник от улица „Радост“

Интересно 28-33
Как се ставаше „истински“ мъж / Мадлин Олбрайт в Прага / Как се създават успешни родители /

Българо-чешки връзки 34-37
„Иван Мърквичка – българският чех“ / Иржи Менцел в София.

На корицата: Кенрокуен през есента. Снимка - Мария Захариева.

15 години сдружение „Възраждане“

Концерт „Млади таланти“ в Българското посолство, 2013

Преди 15 години група от 16 ентусиасти с български произход основават сдружение „Възраждане“. Първата среща е неформална, но още на нея членовете на възникналото дружество си поставят за цел да пазят българските традиции, език и култура в чешка среда и с тази цел да организират тържества по случай традиционни и национални празници, да създадат списание и неделно училище.

Началото е трудно – сдружението няма материална база. Често членовете му се срещат по пражките кафенета, тъй като липсват средства за наем на помещение. И макар че „Възраждане“ е регистрирано в българския държавен имот на улица „Америцка“ 28, то никога не е било допуснато на този адрес от БКПО. Едва през 2007 г. Пражката община приютява сдружение Възраждане“ в новосъздадения Дом на националните малцинства на ул „Воцелова“ 3. Първото мероприятие на сдружението е на 1 ноември 2001 г. и е по случай Деня на народните будители. Организирано е съвместно с Българското училище в Прага.

Въпреки трудните условия за съществуване, дружеството оцелява и се калява през годините. Два месеца след регистрирането си издава списание и организира Неделно училище; в него се обучават деца от български произход, които посещават чешки училища. За провеждане на учебните занятия и за честване на българските празници най-често се ползва залата на Българското училище в Прага с любезното съдействие на тогавашния директор-г-н Михаил Цветков.

В архива на сдружението има много снимки и статии, отразяващи празнуването на Коледа, Баба Марта, Освобождението на България, Великден, Деня на българската култура и просвета и на славянската писменост и др.

Членовете на „Възраждане“ имат редица идеи и планират дългосрочни проекти, които постепенно започват да се осъществяват с финансовата подкрепа от страна на чешките министерства на културата и на образованието, пражката община и Министерството на образованието и науката на България.

Между големите проекти на сдружението са Дните на българската култура, които се осъществяват ежегодно от 2004 г. досега. В тях участват музикантите Валя Балканска, Петър Янев, Теодосий Спасов, Стоян Янкулов, Елица Тодорова, Иво Папазов, Петър Ралчев, Георги Янев, Пейо Пеев, Валери Димчев, Десислава Димчева, поетите и писателите Божана Апостолова, Маргарита Петкова, Ивайло Диманов, Деян Енев, режисьорът Людмил Тодоров, българските режисьори, живеещи в Прага Константин Карагеоргиев и Светлана Лазарова, издателите Божана Апостолова, Пламен Тотев и други.

Концерти, литературни срещи, фолклорни вечери, прожекции на филми, изложби, коледни и великденски работилници и много други мероприятия красят културната дейност на сдружението. Коледните концерти на „Възраждане“ се провеждат ежегодно от декември 2004 г. в най-известните камерни зали в Прага (Суковата зала на Рудолфинум или зала „Мартину“ на Музикалната академия).

През 2013 г. „Възраждане“ е домакин на фестивала „Аз съм българче“, който се организира съвместно с Асоциация Т.А.Н.Г.Р.А.– Мадрид, с участието на Фондация „13 века България“ и представители на Министерството на образованието и науката и на Държавната агенция за българите в чужбина, както и на българи от Испания, Унгария, Холандия, Германия и Чехия.

Не закъсняват и наградите. Една от първите е от Министерството на културата на Република България за списание „Българи“.

През 2011 г. сдружение „Възраждане“ получава почетна грамота и паметен медал „Иван Вазов“ от Държавната агенция за българите в чужбина за значителен принос в съхраняването на националната идентичност, за популяризиране на българската култура и традиции в чешкото общество.

На Десетата световна среща на българските медии списание „Българи“ получава награда от НДФ „13 века България“ за принос към популяризирането на българската култура за българоезична медия зад граница.

Днес, 15 години по-късно, сдружение „Възраждане“ продължава да върви по пътя на българщината с ясната визия за първостепенната и обединяваща роля на културата и образованието в живота на българската общност в Чехия.

Мария Захариева

Снимки: архив на сдружение „Възраждане“

Broi 4 2016 v4.indd 4 12.12.16 23:10

Гордеем се с техните успехи

Учениците от 8 клас на екскурзия с познавателна цел

Всяка година талантливи ученици от БСУ"Д-р П. Берон" активно участват в национални и международни конкурси, проявявайки творчество, доказвайки своите изключителни заложби и безспорни качества на победители.
Поредният успех на нашите ученици бе достойното им представяне на конкурсите, организирани във връзка с VIII фестивал на българите по света "Аз съм българче" – 2016, Амстердам, Нидерландия.
Фестивалът се провежда за осми път, целта му е да обедини българите, живеещи на различни места по света, мотивирайки ги към съхраняване на българската култура и национално самосъзнание; да насърчава изучаването на родния език в чужбина. И тази година фестивалът бе посветен на Деня на народните будители и на Европейския ден на езиците и включваше литературен конкурс и конкурс за рисунка на следните теми: "Мой град, мой свят", "Аз съм българче"и „Природата ни учи". В тях участваха и наши ученици, претворили в прекрасните си произведения любовта към България.
Отличените участници са много – 13 ученици, класирали се на 2-ро и 3-то място с уникални рисунки.
В конкурса за литературно творчество блестящо се представи Георги Стоянов Георгиев и спечели първа награда с есето си на тема „Природата ни учи" в XX юбилейно издание на литературния конкурс „Стефан Гечев", организиран от Държавната агенция за българите в чужбина, с поощрителна награда се отличи Мартин Радев.
В конкурса „Многоезичието е богатство", организиран от гражданско сдружение „Заедно" в Чехия като част от проекта „Камаради", участниците от нашето училище завоюваха престижни награди: Михаела Михайлова от 6 клас получи грамота и награда за отлично представяне с илюстрация към приказката „Спящата красавица"; учениците от 8 клас бяха наградени с грамота и екскурзия с познавателна цел за колективен проект „Алиса в страната на чудесата"; с грамота за отлично представяне и съвместна работа в конкурса бе отличено и БСУ „Д-р Петър Берон".
Всеки постигнат успех на нашите ученици е истински празник за цялото училище, носи радост и удовлетворение и за преподавателите им – Луиза Станева, Светла Болчева, Снежана Тасковова, които всеотдайно им помагат и ги поощряват в техните творчески изяви. Отличното представяне на талантливите български деца ни кара да се гордеем с прекрасните им постижения.
Да им пожелаем да продължат добрия опит и традиция в реализиране на оригинални идеи , много вдъхновение, желание за творчество и стремеж към нови предизвикателства.

Снежана Тасковова

Михаела Михайлова от 6 клас

Рисунки на учениците

Снимка: архив на БСУ „Д-р П. Берон"

Broi 4 2016 v4.indd 5
12.12.16 23:10

Национална седмица на четенето

В света на книгите

За втора поредна година Министерството на образованието и науката инициира Национална седмица на четенето в изпълнение на Плана за действие към Националната стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността (2014 - 2020 г.).
В Седмицата на четенето, която се проведе от 10 до 14 октомври 2016г., с желание и разнообразни дейности се включиха и учениците от БСУ „Д-р П. Берон", гр. Прага. Те усетиха магията на книгата, която е най-голямото богатство по пътя на знанието. А книгата доставя радост на всеки, който се докосне до нея, за да навлезе в света на прекрасното!
В предварително изготвена от г-жа Калудова и г-жа Пейчева програма бяха определени дейностите за всеки ден. Седмицата започна със споделяне на удоволствието от четенето – ученици от 5 – 12 клас четоха подбрани от децата от 1- 4 клас приказки и разкази.
През втория ден учениците се „срещнаха" с новите книги, предоставени от Българския културен институт. Те бяха подредени в специален кът, а децата с радост ги разгледаха .
През третия ден се проведе състезание по класове „Аз чета най-добре". В часовете по български език и литература учениците демонстрираха своите умения за бързо и гладко четене, като бяха излъчени и победители.
Четвъртият ден от седмицата бе наситен с инициативи, които събудиха любознателността и интереса на малките ученици.
Уредени бяха изложби от илюстрации на любима приказка или стихотворение и от портрети на известни писатели във фоайето на училището; децата споделиха любопитни факти от живота на предпочитан от тях писател или поет.
Незабравима ще остане срещата на учениците от 1- 4 клас с актрисата от „Дами канят" и „13 –ата годеница на принца" Боряна Пунчева, която им прочете българската народна приказка „Мечката и лошата дума" и ги призова да не спират да четат. Сподели с тях, че обича най-много приказките на Андерсен. Учениците й разказаха за своите любими приказки и книги.
В последния ден се проведе творческо четене в училищната библиотека.
Седмицата на четенето приключи, но за учениците от БСУ „Д-р П. Берон" чудото на четенето продължава. Остава прекрасното усещане за пълноценното общуване с книгата, остава преживяването на всеки един ден от тази незабравима седмица – различен, носещ повече духовна светлина и радост, удовлетвореност и надежда, че нашите деца ще остават в плен на хубавата книга, защото са докоснати от чудото на писаното слово и са осмислили неговата ценност.

Снежана Тасковова

Незабравима среща с актрисата Боряна Пунчева

Удоволствието да четеш

Снимка: архив на БСУ „Д-р П. Берон"

Broi 4 2016 v4.indd 6 12.12.16 23:10

In Memoriam

Славейко Карабиберов

Реквием за един добър човек

Славейко Карабиберов

Има хора, които познавате години наред, всичко тече спокойно, безпроблемно и безконфликтно и имате доброто и приятно усещане за стабилност и сигурност. Много малко са тези, с които е възможно общуване на такова ниво - без предразсъдъци и „готово" мнение по всички въпроси, бай Славейко беше готов да изслуша всекиго, нещо повече – опитваше се и да го разбере! Дори тогава, когато имаше по-различно или даже коренно противоположно мнение!

На 13 октомври т.г. надвечер дойде лошата вест, че е починал един от тези много рядко срещащи се хора, един от стожерите на българската общност в Прага - Славейко Карабиберов. Отишъл си е като праведен човек, спокойно и в мир със себе си и със света. Просто не се е събудил. „Дните му изтекли", биха казали старите българи, „свещичката му изгаснала".

Поех ангажимент да информирам българското общество тук, кого с мейл, кого по телефона, кого лично в разговор – и не се чу нито една лоша дума за него, нито едно „особено мнение", даже точно обратното, хората плачеха!

Установихме и нещо, за което никой от нас досега не се бе сещал и питал: кой беше наистина този човек? В своята скромност той стоеше винаги тихо и малко встрани, наблюдаваше без много шум какво се случва и избягваше остри и конфликтни разговори. Апломбът и заповедническите инструкции му бяха абсолютно непонятни, чужди и неприятни.

Инж.Славейко Антонов Карабиберов е роден на 21.03.1926 г. в София. Произхожда от скромно семейство с 4 деца - трима братя и сестра. Баща му е пощенски служител и всички живеят на ул. „Ярослав Вешин" в къща с две стаи на тогавашния краен софийски квартал „Иван Вазов". Оттук бе явно и това негово много силно изострено разбиране и чувство към социално слабите, въпреки че е бил цял живот без партийна принадлежност. Което в онези времена никак не е било лесно!

Основно образование и Втора мъжка гимназия завършва в София (1944 г.), а след края на войната (1945 г.) завършва и Школата за запасни офицери „Христо Ботев". През 1947 г. заминава за тогавашна Чехословакия с намерение да учи медицина, но впоследствие записва химия във Висшия химико-технологичен институт в Прага (VŠCHT). След дипломирането си през 1952 г. заминава за България, вече със своето чешко семейство, където работи по назначение до 1956 г., когато отново се връща в Чехия. В Прага живее 60 години без прекъсване - до кончината си, като до края на дните си остава българин.

Малко знаехме и за това, че сред нас е учен - изследовател, професионално ценéн практик на най-високо ниво. Европейско, световно ниво! Славейко Карабиберов по време на работата си в Изследователския институт по защита на материалите създаде и патентова противокорозионен и хидроизолационен материал от ново поколение, произвеждан дълги години за държавата под различни марки. През 1991 г. е създадена и неговата фирма, която и досега произвежда този патентован материал под названието NAVOM. Фирмата продължава да съществува и работи успешно.

Що се касае до обществената работа и ангажираност в българските дела на инж. Карабиберов – тук нещата са доста по-ясни и известни. Страдаше от тогавашното безхаберие, наглост и безотговорност, които за дълго разделиха или завинаги дистанцираха от живота на клуба много хора. Това е и първопричината да се създадат и други сдружения, където съмишленици, имащи една платформа и разбирания, могат да развиват културна дейност спокойно, без дежурните скандали и разправии за „водеща роля" и надмощие. Тези сдружения съществуват до днес.

Славейко Карабиберов разбираше всичко това, ясни му бяха причините за това разслоение, беше съмишленик на всяко едно добро зрънце на нещо качествено и смислено, което би останало, участваше в живота на българите, посещаваше концерти и изложби, помагаше на всекиго, който се бе обърнал към него. Винаги! Изслушваше и не делеше хората!

Един добър и светъл човек премина границата на времето. На добър път, бай Славейко и много поздрави на Балуров и Друмев. Имате един недовършен разговор отпреди седем години и така, като те знам, при всички случаи ще се разберете!

Силвия Георгиева

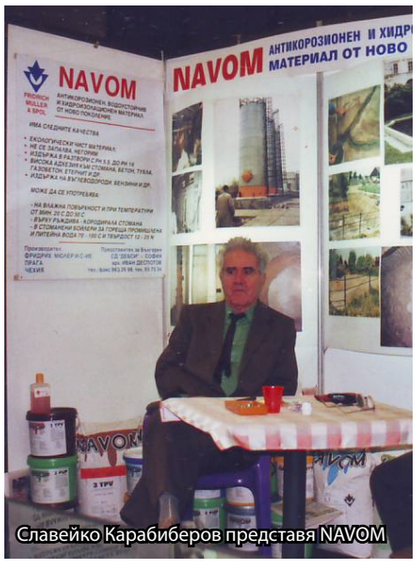

Славейко Карабиберов представя NAVOM

Снимки: личен архив на Славейко Карабиберов

Broi 4 2016 v4.indd 7
12.12.16 23:10

Пенчо Славейков – жрецът-войн

150 години от рождението на поета

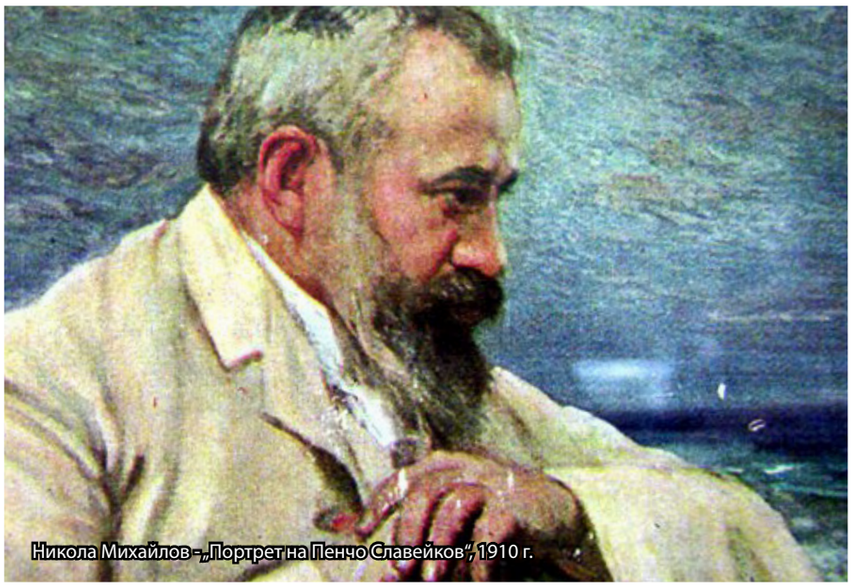

Никола Михайлов - „Портрет на Пенчо Славейков", 1910 г.

Най-културният и високообразован българин на своето време, творец с изключителен стил, Пенчо Славейков се откроява като поет, критик, преводач и рядко ерудирана личност. Противоречив, ироничен, парадоксален, отричан, възславян, той е поет на индивидуалността, на самотата, на съзерцанието... И на страданието.
С идеите и творбите си той преобразява българската литература, дава й нова сила и изразителност, открива пътя й към вечното.

Наречен от д-р К.Кръстев „невенчания крал на младите", Славейков оказва влияние със своята личност – силна, авторитарна, морално несъкрушима. Рязката и открита позиция в поведението му изразява търсеща неспокойна мисъл, непримиримост с посредствеността. С творчеството и присъствието си той е жрецът-войн на българската литература.
Пенчо Петков Славейков е роден на 27 април 1866 г. в гр. Трявна. Той е най-малкият син на П.Р.Славейков, от когото наследява много като човек, гражданин и поет. Учи в Трявна, после в Стара Загора, където през 1876 г. баща му е назначен за учител. Тук преживява опожаряването на града по време на Руско-турската освободителна война, което по-късно става основа за създаването на неговата „Кървава песен". Семейството едва се спасява от пожарите и се събира в Търново, където остава до 1879 г. Славейков учи в Търново, София, Пловдив. Често придружава баща си в пътуванията му из различни краища на България за езикови, етнографски и фолклорни проучвания; записват народни приказки, пословици, песни, легенди, старинни предания. През тези години се заражда любовта му към народното творчество.
На 11 януари 1884 год. младият Славейков отива да се пързаля на заледената Марица с новите си кънки, подарък от брат му Христо за Коледа. Буен и жизнен, той се пързаля до пълно изтощение, пада на леда от умора и заспива. Вдървен е напълно от студа. Близките му го откриват безжизнен и го занасят полумъртъв вкъщи. Заболява тежко и въпреки продължителното лечение в Пловдив, София, Лайпциг, Берлин, Париж остават големи поражения до края на живота му – затруднен вървеж (движи се с бастун), пише с усилие и говори трудно. След тримесечна борба със смъртта го завладяват мрачни мисли и меланхолия, от които търси спасение в книгите и творчеството. В това изпитание на волята П. Славейков започва да гледа на страданието като на „велик учител", извисяващ духа. "Падането на леда на Марица ме направи поет", многократно повтаря той.
Още по време на лечението си в чужбина започва да се самообразова изключително интензивно и след завръщането си в България, издава първите си сатирически произведения и стихосбирката с интимна лирика „Момини сълзи", силно повлияна от поетическия свят на Хайне. Една година след излизането й Славейков изкупува всички непродадени екземпляри и ги изгаря.
През 1892 год. заминава за Германия, където остава до 1898 г. за да следва философия в Лайпцигския университет по препоръка на д-р Кръстев. Тук слуша лекции при най-известните учени на своето време – Йоханес Фолкелт и Вилхелм Вунд, изучава написаното от Шекспир, фолклора на южните славяни, историята на немската литература. Вглъбява се в творчеството на Гьоте и Хайне, на Ибсен и Якобсен, чете трудовете на Киркегор, Шопенхауер, Ницше.
Разширява културния си кръгозор и редовно изпраща свои произведения на сп. „Мисъл" и на сп. „Българска сбирка", създава поемите „Ралица", „Бойко", „Неразделни", първите глави на „Кървава песен", много от лирическите миниатюри в „Сън за щастие".
С многостранните си интереси, с неизтощимото си остроумие спечелва авторитет сред българските студенти в Лайпциг.
Завръща се в България като един от най-добре образованите български интелектуалци и активно се включва в културния живот. Търси нови таланти и пише критически статии за утвърдените творци. Става близък помощник на д-р Кръстев и е в центъра на кръга „Мисъл", чиито членове (д-р К. Кръстев, П. Славейков, П.Ю. Тодоров и П. Яворов) поставят началото на българския модернизъм.
Съдбовна за П. Славейков става 1903 г., когато среща Мара Белче-

Broi 4 2016 v4.indd 8 12.12.16 23:10

ва – жената на неговия живот. Тя е музата на българската поезия, една от най-красивите, начетени и уважавани дами през XX век, а той - един от най-великите ни интелектуалци на всички времена. Мара Белчева е истинска икона на своето време. 23-годишна е, когато мъжът ѝ Христо Белчев (финансовият министър на Стамболов) е убит. В нея е влюбен самият княз Фердинанд. Увлечението на княза по младата жена е толкова силно, че той дори поръчва да направят гипсова отливка на ръката ѝ, която държи на нощното си шкафче, за да я гали и целува.
Съдбата събира тази обаятелна и желана красавица с един от най-големите български поети – Пенчо Славейков. Макар че са се знаели от деца, фаталната среща за тях става през една майска вечер на 1903 година. Неин роднина довежда Пенчо в дома ѝ на ул. "Христо Белчев" 12. Славейков прекрачва прага на вдовицата, за да останат двамата заедно завинаги – неразделни! Въпреки че поетът е с физически недъг и доста странен, а тя е една от най-красивите и ухажвани жени в България, любовта им е силна, страстна и влияеща изключително благотворно и на двамата. Неусетно те се превръщат в най-верните приятели. Той я запознава с големите интелектуалци от онова време, насърчава я да пише и превежда, тя пък неотлъчно бди над него като орлица и го боготвори, завладяна е от „обаянието на неговата личност".
Творчеството на Славейков буквално „разцъфва" под благотворното влияние на неговата муза, която той възпява в няколко свои произведения.
За кратко е учител в Софийската мъжка гимназия, а после дълги години работи в Народната библиотека (1901-1911) като неин поддиректор и директор; за една година е директор на Народния театър (1908-1909).
Гражданската му позиция е непоколебима, той се обявява против тенденциозното изкуство, против посредствеността и „партизанстващата полуинтелигенция", критичен е към съвременните творци.
С язвителния си език скоро си

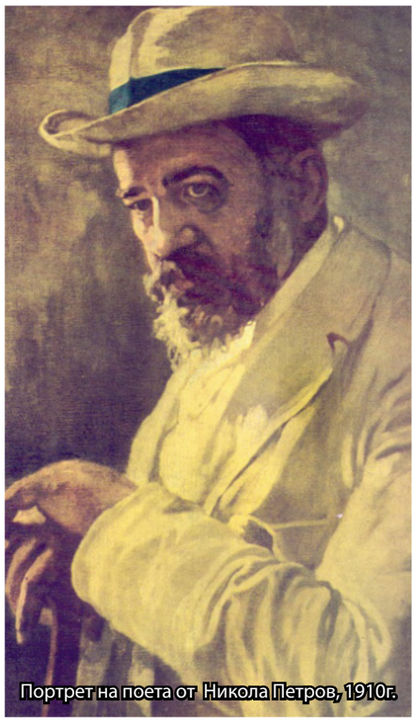
Портрет на поета от Никола Петров, 1910г.

„спечелва" множество недоброжелатели. Прочува се не само с качествата на ерудиран организатор и режисьор, но и със скандалното прогонване на софийския градоначалник от сградата на театъра. През 1909-1911 г. пътува в Русия – участва в честването на 100-годишнината от рождението на Гогол, посещава Цариград, Атина, Неапол, Рим, Сорето, за да се запознае със сградите и библиотечното дело.
Славейков се обявява против опита да се политизира славянската идея и „се сдобива" с още един неприятел – С.С. Бобчев, който като министър на просвещението го уволнява от поста директор на Народната библиотека и го назначава за уредник на училищния музей и библиотеката на министерството, настанен е в малка стаичка чак на четвъртия етаж - удар с материални последици, но по-важни са моралните, демонстрираното унижение, засегнатото честолюбие от тази груба постъпка и от реакцията на културната общественост.
Славейков не заема длъжността и огорчен от отношението, което получава в родината, заминава за чужбина и се обрича на доброволно изгнание. В края на август 1911 год. е в Цюрих, където го посреща Мара Белчева. Силният душевен гнет влошава здравето му, но той прави героични усилия да работи.
В началото на пролетта болестта му се задълбочава и двамата решават да заминат за Италия. Посещават о-в Капри, където той се запознава с руския писател Максим Горки.
През същата година П. Славейков е предложен за Нобелова награда от своя шведски преводач – проф. Алфред Йенсен.
Търсейки телесен и душевен лек за поета, през май Мара Белчева и Пенчо Славейков пристигат в курортното селище Брунате край езерото Комо. Почувствал се откъснат и изолиран, пренебрегнат и забравен, Пенчо Славейков загубва от съпротивителните си сили, връхлитат го новите вълни на болестта и страданието. Великият поет умира на 28 май 1912 г. в ръцете на Мара Белчева. Последната дума, която отронва със сетни сили е "Светлина!"
С телеграма Белчева съобщава на А. Йенсен, преводач на "Кървава песен": "Пенчо не диша вече." Йенсен е стъписан. Неочакваната смърт на Славейков осуетява награждаването на поета с Нобеловата премия, защото тя се дава само на живи автори.
В писмо до Боян Пенев Мара Белчева споделя: "Пенчо умря, огорчен от своето време и съвременници. Сянката на скръб, която донесе от

Мара Белчева

Снимки: архив

Broi 4 2016 v4.indd 9 12.12.16 23:10

Снимки: архив

България, не слезе от лицето му."
Тленните останки на П. Славейков са пренесени в България през 1921г. След като пренасят тялото му в София, Мара Белчева -"дамата в черно" , която живее още 25 дълги години, ходи всеки ден на гроба му до смъртта си. Тя издава събраните съчинения на поета през 1923 год.
Безспорният талант на П. Славейков го извисява и го поставя сред плеядата велики творци на България. Съвременниците му са очаровани от него: "Той беше за нас някакъв оракул, човек от друг свят, свръхчовек" (Л. Стоянов). А К. Константинов пише:"Невъзможно е да си представи човек нашата нова обществена и културна история без личността и делото на Пенчо Славейков. Подобно епоса на дедите ни, тая личност и това дело са вече част от народа, вградени, както казва легендата, в неговото съществуване, за да стане то по-трайно и по-угледно. Неделимо от него – и затова безсмъртно."
Вечни остават неговите „Епически песни", отразяващи романтическата идея за героизма на човешкия дух и неговите въплъщения във фолклора („Луд гидия", „Орисия", „Змейново либе"), историята – „Харамии", народното битие („Неразделни", „Ралица", „Бойко", Чумави"), творчеството. Философските му поеми като „Cis moll", "Сърце на сърцата", „Микеланджело" са жанрова емблема на цялото му творчество, а с лирическите миниатюри от стихосбирката „Сън за щастие" той изразява поетическия блян по хармония между духовния свят на човека и природната необятност, преплитането на космическото и интимното.
Антологията „На Острова на блажените" обединява всички основни естетически идеи и мотиви на Славейковата поезия – за героизма и светостта на твореца, за скръбта и жизнеността, за страданието и веселието, обединени от творчеството на Иво Доля – самият поет, който е герой-мъченик, певец на радостта и на тъгата, орисан, благословен да носи „свещените скрижали" на доброто, правдата, свободата.
Оригинален знак на Славейковото творчество е поемата „Кървава песен", замислена като национален епос, върху която той работи през целия си живот и която остава недовършена, стихотворенията „Баща ми в мен" – обобщаващ легендарния мотив за приемствеността, „Псалом на поета", „Жрец на живота", автобиографичният очерк „Олаф ван Гелдерн", в който по невероятно увлекателен начин представя и родната Трявна:
„Той и сам не знае кога е роден, но като го запитат, казва, че сега е на 36 години. Родното му градче, Грасдорф, е скътано в една гънка от росните поли на Харц, оная величествена планина, която лежи като мила сянка на душата му и която нему е по сърце да възпява в своите песни."
А неговите песни продължават да вълнуват и днес. Една от тях живее във времето – „Неразделни". Всяка вечер от Часовниковата кула в центъра на Трявна , след последния камбанен звън в 22 часа звучи лиричната балада "Неразделни" и тревненци и гости не се уморяват да слушат как "за сърцата, що се любят, и смъртта не е раздяла" – един красив символ на любовта и вълнуваща поетична изповед за непреходното в човешкия живот.

Снежана Тасковова

И пак се върна есента,
мъглива, неприветна есен,
но тоя път я срещнах аз
с най-мила за сърцето песен.

Цветята, пролет що пося
в душата ми, цъфтят те още,
че млада обич бди над тях
през тъмни дни и ясни нощи.

И гален с дивния им дъх,
аз пролет в есента живея,
и туй що ми нашепват те
в душата - зарад него пея.

Ни лъх не дъхва над полени,
ни трепва лист по дървесата,
огледва ведър лик небето
в море от бисерна роса.

В зори ранил на път, аз дишам
на лятно утро свежестта -
и милва ми душата бодра
за лек път охолна мечта.

За лек път, за почивка тиха
през ясна вечер в родний кът,
където ме с милувка чака
на мойто щастие сънят.

Спи езерото; белостволи буки
над него свождат вити гранки,
и в тихите му тъмни глъбини
преплитат отразени сянки.

Треперят, шептят белостволи буки,
а то, замряло, нито трепва...
Понякога му сал повърхнини
дълга от лист отронен сепва.

На гроба ми изникна щат цветя
-това са мойте песни недопети.
А между тях изникна ще и тя -
от хубави най-хубавото цвете...

Най-хубавото цвете не възпях!
С вълшебен дъх душа ми възхитена
то упои... и в нея с трепет плах
увяхна мойта песен неродена!

Пенчо Славейков

Broi 4 2016 v4.indd 10 12.12.16 23:10

1100 години от успението на Климент Охридски

Пръв следовник на св. Кирил и Методий и патриарх на българската книжовност

Икона на Св. Климент Охридски

Св. Климент Охридски е една от най-значимите фигури в европейската културна, църковна и обществена история от края на 9 и началото на 10 в. Той повежда учениците на Кирил и Методий, останали живи след разгрома на Кирило-Методиевата мисия във Велика Моравия през 885 г., към България, запазвайки за бъдещето и техните имена, и тяхното дело. Заедно със своите съратници и с огромната подкрепа на владетелите в българското царство до края на живота си той пренася духовното им наследство в България. От България славянската писменост и култура се разпространяват широко след 10 в. между всички източноправославни славяни. Това променя конфигурацията на европейската култура, в която за първи път се възприемат като официални език и писменост, изградени върху основата на съвременен народен говор на всички нива на обществения живот. Така славянската писмена култура заема своето място като трета основна съставна част на Европейската цивилизация.

С преводите и със собствените си съчинения св. Климент изиграва изключителна роля за създаването на българския книжовен език, на книжовната и духовната лексика. Климентовите житиеписци, негови наследници на архиепископския престол в Охрид пишат, че той намерил нови, понятни форми за буквите, създадени от Кирил и Методий. Мнозина смятат, че тази нова азбука е кирилицата, която използваме и днес, при това промените в буквите са минимални. Това би означавало, че Климент е баща на азбуката, с която се гордеем, че е третата официална в Европейския съюз. Това обаче, в което сме сигурни е, че той е заложил основите на оригиналната старобългарска литература – съставил е слова, прости и ясни, подходящи за новопокръстените българи, но също така изящни текстове за всички празници и светци, което е довело до налагането на българския език в нашата църква.

Творчеството на Климент Охридски е изключително популярно сред православните славяни чак до 19 в. Той е признат за светец и е един от най-почитаните славянски светци не само в България, но и сред всички източноправославни народи от 10 в. до наши дни.

Това е причината, поради която Българската академия на науките, по инициатива на Кирило-Методиевския научен център, направи предложение пред Националната комисия на ЮНЕСКО за включването на 1100-годишнината от кончината на Климент Охридски в културния календар на световната организация. Това стана факт с подкрепата на Съюза на българските журналисти, на националните славистични комитети на България, Словакия, Русия, Гърция и Италия. У нас беше създаден национален научен комитет, начело с проф. Светлана Куюмджиева, чл. кор. на БАН, с участието на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, институтите на БАН и с подкрепата на Св. Синод на Българската православна църква. Той изработи програма за отбелязване на забележителната годишнина, в която основно събитие е международната научна конференция „Св. Климент в културата на Европа“ (БАН – СУ „Св. Климент Охридски: 24-27 ноември 2016). В нея участват 30 чуждестранни и около 50 български изследователи - както утвърдени, така и млади учени. Конференцията е открита на 25 ноември в 11.00 часа в Големия салон на Българската академия на науките.

В рамките на празника на св. Климент, Св. Синод покани монасите от Вероя, Гърция, които ще донесат мощите на светеца в София. На 25 ноември в храма „Св. Александър Невски“ е отслужена тържествена литургия, а вечерта в зала „България“ прозвучава концерт, посветен на годишнината.

Конференцията е съпътствана от няколко изложби: в БАН е показана изложба от ръкописи с творби на св. Климент от Научния архив на БАН и постери за живота и творчеството на светеца, подготвена от КМНЦ; в Софийския университет е експонирана изложба върху творчеството на св. Климент, представено от Центъра за славяно-византийски проучвания „Проф. Иван Дуйчев“. На 24 ноември в Университетската библиотека е открита изложбата „Българска прослава на св. Климент Охридски 916-2016 г.“ На 26 ноември Университетският театър „Алма Алтер“ представи Климентовото „Слово за празниците“.

Софийски университет „Климент Охридски“

Снимка: архив

Broi 4 2016 v4.indd 11 12.12.16 23:10

Когато един народ не чака спасители

Репортажите на Артур фон Хун, забравения приятел на България

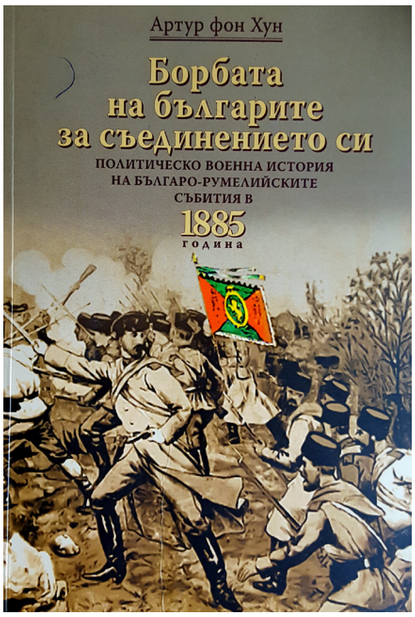

Днес малцина българи са чували името на Артур фон Хун, един от най-забележителните военни кореспонденти в Европа от края на XIX век и още по-малко са чели вълнуващите му репортажи, изпълнени с неподправено възхищение към българите и княз Александър Батенберг, в които описва борбата за Съединението и Сръбско-българската война. А тези репортажи навремето са поглъщани жадно от германци, англичани, българи…

През април 1886 година в Лайпциг излиза книгата на Артур Ернст фон Хун „Борбата на българите за националното им единство". Още същата година тя е преведена на английски и е издадена в Лондон.
В своето въведение към тези издания, предназначени за германци и англичани, авторът пише:
„Непосредствено след избухване на въстанието в Пловдив бях поканен от редакцията на „Кьолнише Цайтунг" да отида в България и да следвам оттам политическо-военните събития.
Аз дойдох в България като безпристрастен наблюдател и се убедих, че българското движение не е вредно нито за европейския мир, нито пък за европейските интереси. При това се уверих, че политиката на руските дипломатически агенти в България е недостойна и отвратителна в най-висша степен, та затова издигам своя глас против Русия. Аз не съм неприятел на Русия. Напротив, аз съм защитавал много пъти руските интереси и ще ги защитавам пак, но при други обстоятелства. При тези обстоятелства обаче не е възможно за честен и справедлив човек да одобрява руската политика спрямо България.
Борбата на българския народ за съединението си, независимостта и свободата заслужава пълно признание и симпатии на целия образован свят; а поведението на княз Александър показва явно, че е значим мъж във всяко отношение. Аз искам да покажа на Европа, че това мое мнение не е пристрастно, а е основано на истина и необорими факти. Затова написах тази книга."

Париж, месец април 1886 г.
Артур фон Хун

През 1877 г. книгата на Артур фон Хун е преведена и издадена в България със заглавието „Борбата на българите за съединението си". Преводачът на двете български издания – от 1887 и от 1890 г., се е подписал като д-р Валтер.

Съединението и последвалите го събития

На 6 септември 1885 година е извършено Съединението на Княжество България с Източна Румелия.
На 8 септември княз Александър I Батенберг подкрепя Съединението с Княжески манифест. На следващия ден българският княз е посрещнат с неописуем възторг в Пловдив.
Изненадващо за всички не друг, а освободителката Русия се противопоставя на извършеното Съединение и остро настоява за възстановяване на статуквото. Руският император Александър III се обръща към турския султан с настояване да въведе редовна османска армия там.
Облаците над България се сгъстяват и войната с Турция изглежда неизбежна. Княз Батенберг нарежда мобилизация.
Разгневената Русия изтегля своите офицери от българската армия и я оставя без командване в най-драматичния момент. Ръководството на войските е поето от млади, без боен опит и дори все още незавършили военното си образование двадесетгодишни български капитани.
Вбесеният от българското непокорство руски император нарежда и на военния министър Кантакузин – също руски офицер, да подаде оставка и да напусне България заедно с руските офицери. Не стига всичко това, но за да унизи лично българския княз Батенберг, Русия го лишава от генералското му звание и го отчислява от армията си.
„От този знаменит ден 6 септември се забележва постоянно, че политиката на руското правителство е устремена против нашата независимост и самостоятелност" – ще напише една година по-късно Стефан Стамболов.
Не само Русия, но и Германия, Австро-Унгария, Франция и Италия са за възстановяване на статуквото. Но за разлика от нея, те нямат интерес от въоръжен конфликт на Балканите и се опитват да уталожат страстите.
Османската империя заплашва, че си запазва правото да възстанови с оръжие собствеността си над Източна Румелия.
Гърция и Сърбия предприемат мобилизация и изразяват остро недоволството си от извършеното обединение. Румъния също започва да дрънка оръжие и да претендира за Южна Добруджа.
Извършено на своя глава и без предварителна дипломатическа подготовка, Съединението сякаш изглежда обречено.
В този момент Англия застава на българска страна и подкрепя Съединението. Тя успява да усмири гръцките претенции и оказва дипломатически натиск върху Турция да не бърза с въоръжен отговор. Румъния

Broi 4 2016 v4.indd 12 12.12.16 23:10

Доброволци в Сръбско - българската война

също е убедена да кротува. Мобилизираните български войски се придвижват към турско-българската граница на юг в очакване на войната с пряко засегната от нарушението на Берлинския договор Турция. В това време в Цариград се водят дипломатически преговори.

Репортажите на Артур фон Хун за България и българите

В драматичните дни след Пловдивската революция, както наричат съвременниците извършеното на 6 септември Съединение, авторитетният германски вестник „Кьолнише Цайтунг" изпраща в България като свой репортер Артур фон Хун, отличен познавач на Балканите и Русия. В своите репортажи от мястото на събитието, пруският офицер не само информира читателите за развитието на бойните действия, но спечелва голяма част от общественото мнение в Европа за българската кауза.

Впрочем Артур фон Хун познава България още от времето на Руско-турската война през 1877-1878, когато също е военен кореспондент и наблюдател за Балканите на „Кьолнише Цайтунг". Той припомня тогавашните си впечатления от българите и България:

„Първото, което забелязах, беше това, че този уж „угнетен" народ се намираше в такова благосъстояние, в каквото малко народи се намират в цивилизована Европа. Това чудно откритие направих не само аз, но и всички руски офицери и войници. Те предприеха своя кръстоносен поход, за да избавят своите бъдещи еднокръвни братя от турско робство. Но какво намериха братушките в България при кръстоносния си поход? Те не намериха угнетени роби, а един състоятелен, богат народ, който се ползваше почти с по-големи права, отколкото самите му избавители!

Нийде в цяла България не срещнах ни най-малка следа от истинска бедност, която в Русия се среща на всяка крачка. Всеки българин си има своя къщичка, своя нива, свое лозе, свои волове, крави и овце, а освен това и готови парички. С една дума: всеки български селянин е, по имот, малък чокой. Следователно, ако се касаеше само за материални богатства, то русите спокойно можеха да пропуснат освобождението на България.

След като отбелязва че стремежът на българите към свобода и политическа независимост е породен не от друго, а от желанието им да имат своя национална държава, принадлежаща към европейската цивилизация, Артур фон Хун споделя с германското общество и изненадата си от огромния напредък, който българите са постигнали само за 6-7 години след Освобождението си: приветливи и некорумпирани български гранични служители, говорещи немски и френски, новопоявилите се в северозападна България спретнати и чисти хотели с европейско обслужване и разнообразно меню, отбелязва с възторг новите пътища и добрите комуникации:

„При пътуването ми за София срещнах още много други неща, които са най-доброто доказателство, че българите не са спали от времето на освобождението си, а са работили твърде много. Признаци на цивилизацията и напредъка са пощенските кутии, които намерих почти във всичките по-големи села. В турското време не видях нито една диря от пощенски кутии в България."

Той е смаян, че в България „има превъзходни училища, добро съдебно производство и изрядна администрация" и с удивление добавя:

Цариградската конференция. Гневът на Русия

Запознавайки читателите с България, Артур фон Хун не забравя да коментира и политическите събития, протичащи в момента: „Русия беше първа от европейските сили, която съветваше Турция да окупира Източна Румелия" пише той и добавя:

„И тъй, светът доживя до чудното зрелище, че не пострадалата и в правото си нарушена Турция се обърна против българското съединение, а … матушка Русия.

Матушка Русия не ръкопляскаше и не викаше браво на смелите българи, а посипа незарасналата рана със сол..."

След като излага имперските стремежи на Русия, причина за гнева й към непокорните българи, изплъзнали се от опеката й, опитният германски военен кореспондент запознава читателите не само със събитията, но и с ходовете на дипломацията на Великите сили.

Той съобщава, че в Цариград се провежда конференция „под пътеводната звезда на северните сили" и изрично уточнява, че под „северните сили" има предвид Русия, Германия и Австрия:

„Посланиците на северните сили веднага след избухването на Пловдивската революция посъветваха Турция да влезе с войска в Източна Румелия и да потуши въстанието със силата на оръжието. Но на Турция не се понравиха благите съвети на северните сили, отчасти че се съм-

Broi 4 2016 v4.indd 13 12.12.16 23:10

Александър Батенберг

няваше в искреността им и отчасти – че не искаше да се замести румелийския управител с някой руски губернатор... "
Турция мобилизира войската си, но предпазливо изчаква с нападението и Артур фон Хун описва по-нататъшния ход на събитията:
„Въпреки това, че конференцията бе решила да се възстанови стария ред в Източна Румелия, решението остана все пак на книга. Щом работата се касаеше да се намерят нужните средства за изпълнение на решението на конференцията, то веднага се показа, че липсва съгласие между европейските сили, и че тази същата Англия, която унищожи Санстефанска България, днес иска осъществяването под скиптъра на княз Александър.
Когато княз Александър беше почти напуснат от посланиците на великите сили, английският генерален консул Ласцелес го съпровождаше във всичките му пътешествия между София и Пловдив и показваше явно пред света, че могъща Великобритания покровителства България и княза.
Също и поведението на английския представител в Цариград, сър Уилям Уайт, показваше явно, че Англия никога няма да се съгласи с решението на конференцията относно окупирането на Източна Румелия от турските войски. Също така няма да излъжем, ако приемем, че сър Уилям Уайт е издействал, щото Турция да не послуша съветите на Русия, Германия и Австрия. Посланиците на северните сили се разгневиха до такава степен на английското упорство, щото съобщиха на английския представител, че ще свършат работата и без съгласието на Англия; но това не беше тъй лесно, както си представяха дипломатите на северните сили.
Най-много се разгневи матушка Русия."

Обявяване на Сръбско-българската война

Кореспондентът на „Кьолнише Цайтунг" е в Пловдив, когато събитията започват да се развиват с главоломна бързина. Той описва сръбските погранични провокации на 1 ноември и опровергава безсрамната лъжа, че българите били навлезли в сръбска територия:
„Отчисляването на княз Александър от руската армия насърчи враждебните намерения на Сърбия. Положението от час на час ставаше все по-критично и на 1 ноември пристигна една телеграма в Пловдив със съдържание, че сърбите са нападнали една българска рота, но били отблъснати със загуба от 8 мъртви войници. Сърбите отричаха, че са преминали българската граница и обвиняваха българите... Сърбите лъжеха безбожно... Всеки човек знае добре, че българите тогава се нуждаеха от мир и че интересите им никак не са позволявали да нападат сърбите и да предизвикат война."
Въпреки усилията на княз Батенберг да възпре по дипломатичен път безумната авантюра на Сърбия, в три часа посреднощ на 2 ноември, Артур фон Хун е събуден с известието, че Сърбия е обявила война на България и че княз Батенберг потегля за София.

Съотношение на силите

Кореспондентът на „Кьолнише Цайтунг" описва трудната ситуация, в която се озовава България:
„Нам ни се чини като игра, когато кажем: „Княз Александър е издал заповед да се отправи цялата войска към сръбската граница."
„В действителност, обаче, тази заповед беше много трудна, защото пред изпълнението бяха натрупани цели планини от непроходими пречки."
Сръбската армия превъзхожда българската по численост, въоръжение, артилерия, медицинско обслужване и разполага с опитни офицери.
В момента на изненадващото нападение, осиротялата откъм команден състав не- добре обучена българска армия се намира на стотици километри от сръбско-българската граница, тъй като очаква нападение от Турция. Прехвърлянето на пехота и артилерия в края на 19 век се извършва бавно и мъчително. Съвременният човек трудно може да си представи как се ходи пеша стотици и стотици километри по лоши, прашни и кални пътища, при липсваща или оскъдна храна и медицинска помощ.
За учудване на света българите се справят!
Те изминават стотици километри за 2-3 денонощия и незабавно, без да имат време да отдъхнат, се хвърлят в бой, защитавайки земята си от нашествениците. По границата със Сърбия малобройните български погранични отряди изненадват настъпващите многобройни войски на крал Милан с яростната си съпротива и успяват да забавят сръбското нашествие, докато пристигнат подкрепленията.
Една млада, неопитна армия с двадесетгодишни пълководци защитава независимостта, свободата и обединението на България. Княз Александър I е на 28 години, началник-щабът – на 24, а военният министър е 29-годишен.

Само едно нещо липсваше на сръбската армия – българската храброст

Артур фон Хун последователно изрежда всички военни, стратегически и политически предимства на враговете на българското Съединение:
„Сръбската армия във всяко отношение надминаваше българската. Тя имаше опитни генерали и офицери, един добре организиран генерален щаб, превъзходни пушки, достатъчна кавалерия и многочислена артилерия.
А българската армия беше лишена, сякаш, от всички тези неща. Тя имаше, вместо опитни генерали, неопитни млади капитани и офицери, недостатъчна кавалерия, малко

Broi 4 2016 v4.indd 14 12.12.16 23:10

Български офицери с Коста Паница

топове, лоши пушки и неопитен генерален щаб.
Само едно нещо липсваше на сръбската армия: българската храброст."

Марш маньовър на българските войски

На 2 ноември 1885 година княз Александър Батенберг отправя Манифест до българския народ:
„Всеки българин, способен да носи оръжие, да дойде под знамената да се бие за своето отечество и свобода, за защита на земята ни от нахлуването на нападатели".
Призивът предизвиква невиждан приток от доброволци.
Щабът на Източния корпус, който е най-отдалечен от западната граница, разработва подробен план за прегрупиране, известен като Марш маньовър.
Първи пехотен софийски полк изминава над 136 километра и на 5 ноември е на Сливнишката позиция, където въпреки умората от дългия път се хвърля в бой с УРА на уста.
Девета харманлийска дружина от 2 до 7 ноември изминава пътя от Харманли до Сливница без нито един изоставащ войник. Преминавайки през София, войниците викат „Ура" и повдигат духа на населението. По пътя са настигнати от Осми пехотен приморски полк, който записва ненадминат до днес в световната военна история рекорд, изминавайки 95 километра за 32 часа!

България и Европа. Възхищението

„Европа с голямо спокойствие чакаше победоносните сръбски телеграми." - пише Артур фон Хун. И продължава:
„Печатът говореше вече за условията, които победоносният сръбски крал ще предложи на победените българи в София. Бедната България и князът се считаха за изгубени. Целият свят хвърли камък върху тази нещастна страна и я забрави...
„Успех," ти вълшебна, думо! Когато депешите от малкото българско селце Сливница пристигнаха в света и го осведомиха, че прочутата сръбска армия е разбита напълно; че българите със силна атака смазаха три пъти по-силния неприятел; че княз Александър лично предвождаше войските и че беше душата на победата – о, каква промяна стана в този чуден свят! Европа беше наелектризирана от българските успехи. Никой не говореше вече за свалянето на княз Александър. Общественото мнение в Европа надигна своя повелителен глас и извика гръмко: „Българите са герои; българите си извоюваха сами дипломата на свободата и независимостта; българите си върнаха Източна Румелия при Сливница!"
В Австрия, където фанатизмът за сърбите беше на дневен ред, общественото мнение се промени с неимоверна бързина. Най-значителният и най-големият обществен орган на тази страна „Nene Freie Presse" (Нова свободна преса) издигна високо своя глас за българите и казваше: че желанията на достойния и храбрия български народ трябва да се удовлетворят; че бляскавите им победи при Сливница им дават право за първенството на Балканския полуостров."

България и Русия, Давид и Голиат

Навярно днешният читател се пита: но защо не сме изучавали тези пълни с възторг към България репортажи в училище, защо не знаем нищо за автора й, защо не сме го чували дори? Ето защо. Заради този и други подобни пасажи, в които се четат думи неласкави към руските домогвания спрямо България, но преизпълнени от възхищение към бранещите своята независимост българи: „Българската армия не се съсипа от оттеглянето на развратните руски офицери, а се подсили още повече. Тази беше първата злонамерена постъпка на матушката против България; но след нея последваха и следват още и до днес цяла върволица коварни действия, подкупи, нихилистически покушения на българския държавен глава и много други зловредни намерения за задушаването на България. Но всички тези лоши намерения не можеха да намерят почва в България. Българският народ стои непоколебим като канара и отблъсква с желязна ръка отровните стрели, отправени към него от северния колос с дървените крака."
Поколения българи бяха лъгани и възпитавани, че Русия, която Георги Раковски нарича „винаги проклета Русия", е наша двойна освободителка и неизменна благодетелка. Това обяснява странния факт, че от всички преживели съветска окупация източно-европейски народи, само българите не са имунизирани от антибългарското „русофилство". Дълги години не ни бе позволявано да четем не само чуждите автори, но дори и българските възрожденци, десетилетия бяха преиначавани и премълчавани думите на Ботев и Левски, публицистиката на Захарий Стоянов, брошурата на Раковски „Преселение на българите в Русия", гневните стихотворения на русофила Вазов, отправени към агресора Русия и т.н. Само и само, за да не си познаваме историята и да повтаряме безкритично наизустена една фалшифицирана история.
Днес, благодарение на пловдивски родолюбци, открили „Борбата на българите за съединението си" в архива на Пловдивската библиотека, репортажите на Артур фон Хун отново са достъпни за изследователи и за интересуващия се от историческата истина българин.

Даниела Горчева

Снимки: архив

Broi 4 2016 v4.indd 15 12.12.16 23:10

Рецепти за Бъдни вечер и Коледа

Копривщица през зимата

Снимка: Даниела Горчева

Скъпи читатели, за вашата пъстра коледна трапеза публикуваме рецепти с традиционни специалитети. Запретнете ръкави и си направете поне питка с паричка, коледни сладки и тиквеник. Но, моля ви, оставете баницата с късмети за първия ден от Новата 2017 г. , известен като Сурваки, Сурва или Васильовден. Така повелява българската традиция! (Б.ред.)

Рецепти за Бъдни вечер

Питка за Бъдни вечер

Продукти: 700 гр. брашно, 50 мл олио, 1,5 ч. л. сол, бакпулвер

Брашното се пресява заедно с бакпулвера и се прави кладенче. В кладенчето се добавят солта, олиото и хладка вода и се замесва меко тесто. От тестото се оформя питка, като в нея се слага и една монета (или дрянови клонки).
Питката се набожда на няколко места с вилица, намазва се с олио и се слага в намаслена тавичка. Пече се в умерена фурна, докато стане златиста.

Боб чорба в гърне

Продукти: 200 гр. зрял фасул; 50 гр. лук; червен пипер

Изчистеният и измит фасул се поставя в пръстено гърне и се залива с 5 чаени чаши студена вода. Прибавят се едро нарязаният лук и червеният пипер. Гърнето се захлупва и се слага на тих огън. Чорбата се вари до сваряването на фасула. Посолява се на вкус и се поднася.

Пълнени чушки със стар фасул

Продукти: 1-2 чаени чаши фасул; олио; 10-12 сухи червени пиперки; две глави лук; чаена лъжичка червен пипер; джоджен и сол на вкус.

Приготвяне: Фасулът се залива с кипяща подсолена вода, захлупва се добре и се оставя 10-15 минути да набъбне. След това се прецежда и се счуква. Пиперките, предварително почистени, се накисват в топла вода да омекнат. Прави се запръжка от олиото, нарязания на ситно лук, червения пипер. Изсипва се върху фасула. Разбърква се с джоджена и солта и се пълнят пиперките. Нареждат се в тенджера, заливат се със зелев сок или вода и се варят, затиснати с чиния. Поднасят се студени.

Зелеви сарми

Продукти: кисела зелка; две глави лук; олио; чаена чаша ориз; сол, черен пипер, чубрица.

Приготвяне: Разрязват се листата на зелката, като се отстранява твърдата им част. Запържва се ситно нарязаният лук с олиото, прибавят се добре измитият ориз и малко вода и леко се задушава. Слага се сол, черен пипер и чубрица на вкус и се сваля от огъня. Със сместа се пълнят зелевите листа, увиват се добре, нареждат се плътно една до друга в тенджера, чието дъно е постлано с остатъци от листата или с фолио. Сармите се заливат със сок от киселото зеле (ако е много кисел, се разрежда с вода), притискат се с чиния и се варят около час на тих огън.

Тиквеник

Продукти: кори за баница; олио; 500 г тиква; 100 г орехи; 150 г захар; лъжичка канела.

Приготвяне: Тиквата се сварява, обелва се от кората, наръсва се със захар, счукани орехи и канела и след като изстине, се слага по корите (без най-горната). Тиквеникът може да се направи и с плънка от сурова настъргана тиква, смесена със захар, канела и орехи.

Тиквеник с готови кори

Продукти: кори за баница, 800 гр. тиква, 200 гр. захар, 150 гр. орехови

Broi 4 2016 v4.indd 16 12.12.16 23:10

ядки, олио, 30 гр. галета, 1/2 пак. канела на прах, 40 гр. пудра захар

Тиквата се настъргва на едро ренде и се задушава с малко олио, докато течността се изпари. Прави се плънка от задушената тиква, смлените орехови ядки, канела, галета и захар. Върху всяка от корите се слага по малко от плънката и се наръсва с олио.
Кората се навива на руло, а рулото се навива като охлюв и се слага по средата на тавата
Около първата кора се редят и останалите, направени по същия начин. Тиквеникът се пече в умерена фурна до златисто оцветяване. Поднася се наръсен с пудра захар.

Коледни рецепти

Коледна пълнена пуйка със сармички

Продукти за 8 порции:

1 средно голяма пуйка (около 3 кг.), 1 голяма кисела зелка,
50 г краве масло, 50 г шунка, нарязана на ситно, 1 глава лук,
100 г бекон, 1 голяма ябълка, 2 с. л. стафиди, 2 с. л. коняк,
1 ч. ч. ориз, 1/2 ч. ч. вино, 2 с. л. олио,
3 с. л. свинска мас (или олио)
1 лимон, 3 ч. ч. вода, сол, черен пипер и ким на вкус.

Приготвяне:
Пуйката се измива, намазва се отвътре и отвън със сол, масло и черен пипер и се поръсва със сока от 1 лимон. Стафидите се накисват за 10 минути в коняка, за да набъбнат. Запържват се нарязаният на ситно лук, оризът, стафидите и шунката в 2 с. л. олио. Добавя се 1 ч.ч. вода и се вари до набъбване на ориза. Прибавя се настърганата ябълка, сол и черен пипер. С тази плънка се правят малки сармички с част от киселото зеле. С тях се пълни пуйката и след това отворът се зашива с бял конец (или се забожда с клечки за зъби). От останалото зеле се отделят няколко големи листа, а останалата част се нарязва на ситно и се запържва в тавата, в която ще се пече пуйката в свинската мас. След това се поръсва

Димитър Богданов – „Село"

със ситно нарязания бекон. Пуйката се слага върху така приготвената подложка с корема нагоре и се покрива със зелеви листа, за да не прегори. Сипват се 2 ч. ч. вода и се пече на умерена фурна. От време на време се полива със соса. Обръща се на няколко пъти и се добавя по малко топла вода при необходимост. Опечената пуйка се познава по това, че лесно се набожда с вилица и от мястото на пробождането изтича светъл прозрачен сок. Изпечената пуйка се изважда, а зелето се поръсва с малко ким и виното и се пече още 10 минути. Сервира се с гарнитура от варени картофи.

Коледни курабии
Продукти за около 30 броя:·250 г брашно, 350 г пудра захар, 1 яйце, 1 чаена лъжичка канела, 150 г масло, 2 супени лъжици сок от лимон, различни оцветители за готварски цели, пъстри и златни захарни топчета

Приготвяне:
Брашното се пресява на работната плоскост и се издълбава кладенче. Отгоре се пресява 150 г пудра захар, яйцето и канелата се сипват във вдлъбнатината. Студеното масло се накъсва на парченца и се нарежда по краищата. Всичко се накълцва с голям нож, след което се омесва бързо на гладко тесто. Увива се във фолио и престоява 30 минути в хладилника.
Тавата се покрива с хартия за печене. Фурната се загрява предварително но 180 градуса. Тестото се омесва още веднъж кратко, разточва се върху леко набрашнена плоскост на кора с дебелина около 4 мм. Изрязват се фигурки с формички и се нареждат в тавата. Пекат се около 10 минути, изваждат се и се оставят да изстинат върху скара за сладкиши. Лимоновият сок се разбърква с останалата пудра захар, разделя се на порции и се оцветява с различните оцветители. С помощта на шприц сладките се украсяват фигурално. Накрая се декорират със захарните топчета.
Време за приготовление: около 50 минути.

Питка с късмет

Продукти:
1 кг брашно, 500 г кисело мляко, 1 ч. л. (5 г) сода, 3 с. л. (30 мл) олио,
1 ч. л. (5 г) сол

Приготвяне:
В пресятото в дълбок съд брашно се прави кладенче и в него се сипва разбърканото кисело мляко със содата. Прибавят се олиото и солта. Замесва се тестото и се доомесва на плот, поръсен с брашно. Преди окончателно да се омеси, се слага паричката (много добре измита и попарена с вряла вода) и се омесва на гладка топка. Слага се в намазаната с олио тава и леко се разплесква с ръка. С вилица се начертава кръст и се бодва на няколко места. Пече се в умерена фурна около 30 минути. След като се изпече се изважда върху кърпа, завива се да се задуши и отгоре може да се сложи още една кърпа. Така стои докато поизстине и след това се слага в сахан или подходяща чиния и се слага на масата.

Даниела Горчева

Broi 4 2016 v4.indd 17
12.12.16 23:10

Накратко

Генерал Румен Радев бе избран за пети президент на Република България . На втория тур, проведен на

13 ноември той спечели убедително изборите за президент с 59.37% пред Цецка Цачева. Той ще встъпи в длъжност на 22 януари 2017 година. Румен Радев е български военен и политик, генерал-майор от резерва. Бивш командир на Военновъздушните сили на Република България. Роден е на 18 юни 1963 г. в град Димитровград. Завършва Математическа гимназия в Хасково, Висше военновъздушно училище - Долна Митрополия, Ескадрилен офицерски курс, „Максуел", САЩ, Командно-щабна академия - ВА - „Г. С. Раковски". Доктор е на военните науки. Минал е през всички нива на военната кариера - от младши пилот през командир на авиобазата „Граф Игнатиево" до заместник-командир на ВВС, докато стане командир на Военновъздушните сили. Радев е награждаван за „Вярна служба под знамената" III степен и почетен знак на Министерството на отбраната "Свети Георги" II степен.

Националният събор на българското народно творчество в Копривщица вече е част от Регистъра на добрите практики за опазване на нематериалното културно наследство на UNESCO. Той е вписан в регистъра по време на единадесетата сесия на Международния комитет за опазване на нематериалното културно наследство. Досега в Представителния списък на нематериалното културно наследство на човечеството са били вписани Бистришките баби, Нестинарството, Чипровските килими и Празникът Сурва в Пернишко. Национален събор на българското народно творчество в Копривщица се провежда на всеки 5 год. от 1965 г. насам и събира автентичен фолклор - народни песни, танци и обичаи.

„Безбог" бе избран за най-добър филм на престижния Стокхолмски кинофестивал през ноември и получи най-голямата награда „Бронзов кон", а Ирена Иванова спечели и наградата за най-добра женска роля. Преди това филмът спечели голямата награда на филмовия фестивал в Локарно –" Златен леопард", както и наградата на журито от кинофестивала в Сараево. Режисьор на лентата е Ралица Петрова.

Генералният директор на Българската телеграфна агенция Максим Минчев бе избран за генерален секретар на Световния съвет на информационните агенции на Петия Световен конгрес на информационните агенции в Баку. В началото на септември Максим Минчев бе избран за президент на Асоциацията на информационните агенции от Балканите и Югоизточна Европа и на Асоциацията на информационните агенции от Черноморския регион.

България се изкачи през последните 10 години с три позиции в индекса за просперитет на базирания в Лондон институт „Легатум". Напредък е отчетен в категориите „Бизнесреда", „Обществен капитал" и „Околна среда". Но преходът към демокрация и свободна пазарна икономика е много по-бавен и това прави страната една от най-бедните и най-корумпираните в района. В световната класация на България е отредено 57-о място от общо 149 държави. (Източник - „Капитал").

България е на последните места сред страните от Европейския съюз по резултати на учениците на международния тест PISA, който беше представен от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD). Българските деветокласници са на последно място по четивна грамотност, на предпоследно по математика и по природни науки в ЕС . Тестът измерва не запаметеното в училище знание, а уменията на учениците да приложат наученото на практика и готовността им да се справят в живота в края на задължителното образование. По четивна грамотност функционално неграмотните са 41,5%, което означава, че не разбират смисъла на прочетеното. По математика този дял е 42% и показва невъзможност за разбиране на задачи в елементарен контекст. Функционално неграмотните по природни науки са 38%, т.е. нямат адекватни познания.

Романът на Георги Господинов „Физика на тъгата" спечели литературната награда „Ян Михалски". Наградата в размер на 50 хил. швейцарски франка се връчва за изключителни постижения в световната литература от едноименна фондация, която носи името на швейцарски издател. Според журито „Физика на тъгата" е „роман-лабиринт, роман-вселена, който изследва завоите на индивидуалната и колективната памет в търсене на човечността; фантастична кутия с истории, изобретателни и задълбочени, поетични и философски", предава БТА.

Снимки: архив

Broi 4 2016 v4.indd 18 12.12.16 23:10

Трявна – с дух на Балкан и възрожденски традиции

В Трявна са живи възрожденските традиции

Сгушена в полите на Стара планина, обвита в задушевната възрожденска атмосфера, която придават повечето от къщите, Трявна привлича туристите не само с Часовниковата кула, която се извисява гордо в центъра на града, но и със старата си част, обявена за архитектурен резерват.

Като тръгне човек по тесните калдъръмени улички няма как да не стигне до площада, носещ името на Капитан дядо Никола. На единствения възрожденски архитектурен ансамбъл се извисява Часовниковата кула, построена в далечната 1814 г. Според една от легендите, за да се стигне до построяването й, тревненските жени е трябвало да се откажат от своите традиционни накити за глава – сокай. През 1815 г. камбаната й е релефно изписана от известните габровски майстори Геню и Кънюо Радославови. Точно в 22 часа всяка вечер след последния десети звън на камбаната започва да се разнася мелодията на песента „Неразделни" от Пенчо Славейков, която е и химн на китния балкански градец. Часовниковата кула се вписва като един от най -ценните архитектурни паметници в нашата история. Построена от местни майстори с помощта на местното население, тя достига височина повече от 21 метра.
Макар и да не е останала до днес снимка или каквото и да било изображение на този изключителен майстор, неговото творение - Кивгиренят мост, днес е емблематичният символ на Трявна, известен още като Стария мост. Гърбавият мост, както още го наричат местните жители, е построен през 1845 г. от уста Димитър Сергюв. Няма как окото на любопитния турист да не забележи сводестата му конструкция, изградена в типично римски стил, както и специалните плочи от парапета, на които от вътрешната им страна е издялан щит, над който има листа от неизвестно дърво. На долния край в единия щит пък талантливият майстор е издялал стомничка. За нея днес тревненци разказват, че майсторът поставил стомничката на моста, за да се измиват габровци от нечистите си дела, когато гостуват в Трявна. Според габровеца обаче, версията е друга – тя е поставена, за да се измиват, когато напускат града...
Единственият по рода си Музей на резбарското изкуство, представящ най -старата резбарска школа, Тревненската, датира от 1963 г., се олицетворява от слънцата, които и днес греят от таваните на Даскаловата къща. „Къщата със слънцата", както обичат да я наричат жителите на китното балканско градче, е строена за двама от синовете на хаджи Христо Даскалов. Дърворезбената колекция в нея представлява особен момент в цялостната архитектоника, излязла от ръцете на един от известните тревненски майстори – дърворезбари – Генчо Марангозов. Целият ансамбъл се състои от изящни барелефи на български революционери, възрожденци, и не на последно място са изящните скулптурни фигури на български царе. Сред атракциите в музея са още „Писан бръшлян", която представлява рисуване на бръшлянови листа по стара тревненска традиция. Интерес представлява и възстановката на резбарската работилница , която пресъздава цялостния процес на това изкуство, като се започне от подготовката, заедно с целия резбарски инструментариум.
В знак на благодарност към Бога за подкрепата и победата в Тревненския проход през 1190 г. братята Асеневци построили три църкви, посветени на Св. Архангел Михаил, като едната от тях в Трявна, разказва през вековете легендата. Макар че историята все още не е казала тежката си дума, фактите говорят, че през XVIII век тя съществува и дори е опожарена при жестокото кърджалийско нападение над града в края на века. Свидетелство за това са бележките на поп Йовчо, в които е записал „намерихме църквата опалена като пещ, но непаднала, защото беше кивгир /каменна /".
Богослужението било прекратено за 39 дни, след което будните тревненци се съвзели и я ремонтирали.
През 1819 г. покрай изграждането на часовниковата кула на мястото на старата църква тревненци изградили нова, като вложили в нея богатите си творчески умения. При украсата й доминирали резбарите и зографите от Витановската фамилия, които я изрисували с прекрасни икони и резби.
Днес малцина знаят, че от 1851 до 1866 г. между енориашите църквата пуснала в обръщение свои пари с квадратна форма, известни като кръстати банчета заради очертания кръст. Техен майстор бил черковният епитроп Пенчо Генюв, разказват тревненлии.

Минка Атанасова

Снимка: Минка Атанасова

Broi 4 2016 v4.indd 19
12.12.16 23:10

Кенрокуен - градината на шестте великолепия

Двукракият каменен фенер Котори Торо пред моста Касуми е един от най-известните символи на Кенрокуен

Градините в Страната на изгряващото слънце са истински произведения на изкуството от цветя, дървета, вода, камъни и скали, аранжирани с изключително рафиниран вкус. Едва ли има друг народ като японския, който да обожава така природата и да се прекланя пред нея всеки ден. Туристите, които са посетили Япония и не са видели приказните й градини, нямат и най-бегла представа за японското светоусещане, в което любовта към природата и естетиката заема върховно място.

Попадам в градината на шестте великолепия в мътен октомврийски ден. Щедрото японско слънце се е скрило някъде и не ми отпуска дори един лъч живителна светлина. Намирам се в Каназава (в буквален превод - тресавище от злато). Градът е разположен в префектура Ишикава и е известен културен център. Чудя се как в това "тресавище от злато" се появява Кенрокуен – градината на шестте великолепия? И защо японците я възприемат като една от трите най-красиви градини в Страната на изгряващото слънце наред с Кайракуен в Мито и Коракуен в Окаяма?

От Ренчи-тей до Кенрокуен

За да усети истинската красота на японските градини, всеки посетител трябва да се запознае с историята им и най-вече с философските и естетични принципи, съблюдавани при сътворяването им. Затова надниквам в далечната 1676 г, когато петият представител на клана Маеда – Цунанори, построява вилата Ренчиочин на склона пред замъка на Каназава и започва изграждането на външна градина към него. Градината възниква през периода Едо (1600-1868), когато Япония е затворена за външни влияния. Тогава се създават градините каию (градините на многото удоволствия), които пресъздават миниатюрни пейзажи, свързани с езера. Първоначално Кенрокуен е известна под името Ренчи-тей, което означава Лотосово езеро.

Както е известно, японските традиции са непоклатими. Всичко, направено от предците, се пази и развива. И затова почти два века - от 1676 г. до 1868 г. - наследници на клана Маеда продължават да усъвършенстват и обогатяват създадената от предшествениците им градина. Според някои източници първата чайна в парка е построена още през 1725 г. И макар че през 1759 г. градината е унищожена вследствие на пожар, тя постепенно се възражда с нова красота. Възстановяването й започва през 1774 г. при Маеда Харунага, а няколко години по-късно - също по време на неговото господство - възникват Изумрудениятводопад (Мидори-таки) и Чайният павилион (Юаго-тей).

В градината се провеждали различни празненства, а по време на владичеството на Маеда Наринага в нея е имало и дворец, в който се играели театрални представления. Наследниците на клана Маеда изграждат на негово място голямо езеро, прокарват изкуствени потоци и засаждат множество дървета. Първият изкуствен поток създава Маеда Лоринага, а Маеда Нариясу увеличава броя на потоците и разширява езерото Касуми. Водата в парка идва от отдалечена река чрез сложна сис-

Broi 4 2016 v4.indd 20 12.12.16 23:10

тема, построена още през 1632 г. Два века в градината са се разхождали само благородници, съзерцавали са езерото и отражението на луната върху водната повърхност, любували са се на цъфтенето на цветята, възхищавали са се на почервеняването на листата на кленовите дървета и вдъхновени от красотата на природата, са писали стихове. Едва на 7 май 1874 г. Кенрокуен е открита за широката общественост.
Името Кенрокуен – градината на шестте великолепия – идва от шестте китайски признака за съвършена градина: възможност за уединение и просторност, изобилие на вода и красиви пейзажи, изкусност и древен дух. Тези признаци на съвършената градина, които майсторите на градинско-парковото изкуство трябвало освен това да групират по двойки, са формулирани от китайският поет Ли Гефея в „Хроника на известните градини на Лоян“. Достатъчно е да бъдат спазени поне четири от тях, за да бъде градината съвършена, а Кенрокуен изпълнява всичките шест. Затова я наричат Градината на шестте великолепия.

Почервеняването на есенните листа е най-яркото събитие на годината

Движа се по главния маршрут, който ми дава възможност да разгледам градината за по-малко от два часа. Мрачното време явно се е отразило на настроението ми, защото тълпите от хора, които кръстосват напред-назад определено ми пречат да се любувам на прекрасната гледка и да увековечавам с фотоапарата си фантазията на знайните и незнайни майстори на градинското изкуство. Те съвсем деликатно са аранжирали скали, мостове, каменни фенери, чайни, водопади, езера, засаждали са дървета и храсти и са сътворявали миниатюрни пейзажи, като са се стремели да бъдат максимално близко до природата. На площ от 114 436,65 м^2 са разположили 8 750 дървета и 183 вида растения. Сред забележителностите на парка са старият фонтан и павилионът за чай. Кенрокуен пленява с непринудената си естественост, опиянява с уханието си, омагьосва с цветната си палитра. Намесата на човешката ръка е ненатрапчива и дори незабележима. Тук няма да намерите пищност, изобилие от цветя или геометрично подредени растителни видове, с каквито изобилстват някои европейски градини.
Както повечето японски гардини Кенрокуен, макар и голяма по площ, носи една интимна атмосфера, която е плод на единението на създателите й с природата. Това живо съкровище е сътворявано векове наред от поколения изкусни майстори, вложили във всяка пътека, мост, фонтан, дърво и езеро философията си за живота и преклонението си към природата и красотата.
Преобладават зеленият, кафявият и сивият цвят, които предразполагат към размисъл и съзерцание. Ако имате възможност да останете поне за малко сами, сигурно ще се докоснете до върховната хармония.
Имах щастието да видя Градината на шестте великолепия през есента, когато природата я беше изрисувала с най-пъстрите си багри. И без дори да предполагам, съм присъствала на най-яркото събитие през годината – почервеняването на есенните листа, което за японците е истинско събитие. Те се разхождат с неизменните си фотоапарати и от лицата им струи чистата радост от единението с природата и преклонението пред непреходната й красота.
Забързана сред потока от хора, не успях да усетя напълно застиналата красота на това вълшебно място. Исках да го запаметя дигитално и да поема към служебните си ангажименти. Но поне успях да си отговоря на един много важен въпрос - защо в Япония разглеждането на някои градини не е позволено за лица под 20 години.
За миг се почувствах почти на 20.

Мария Захариева

Почервеняването на есенните листа в Кенрокуен

Снимки: Мария Захариева

Broi 4 2016 v4.indd 21 12.12.16 23:10

Синът на поета Пеньо Пенев и дъщерята на художника Никола Николов се срещнаха в „12 квадрата"

Журналистката Ива Николова

Ива Николова е едно от водещите имена в българската политическа журналистика. От острото й перо се страхуват министри и политици, а злъчните й коментари по злободневни проблеми я правят чест гост на българския телевизионен екран. Но твърде малко са хората, които знаят, че журналистиката за нея е просто начин за препитание, а истинската й същност е литературата и по-специално поезията. В началото на 80-те години на миналия век две са младите поетеси, на които познавачите тогава предначертават бляскаво бъдеще в литературата – Маргарита Петкова и Ива Николова. Днес Маргарита е най-добрата в българската поезия, призната е от читатели и специалисти, докато Ива е журналистката, лицето от телевизионния екран. И само най-близките й знаят, че тя си почива, връщайки се при това, което най-много обича – литературата, като превежда най-големите съвременни руски писатели (Сергей Минаев, Александър Бушков, Марина Юденич…). Но някак си така тихомълком Ива се превърна в най-добрия преводач от руски днес.

След дългогодишна пауза Ива Николова се върна и при поезията, изненадвайки всички с албумното издание „12 квадрата", където стиховете й се срещат с рисунките на един от големите съвременни художници – Владимир Пенев.

Интересното в този творчески тандем е, че родителите и на двамата са големи имена в българската култура - Владимир Пенев е син на поета Пеньо Пенев, Ива Николова пък е дъщеря на художника Никола Николов. Съвсем случайно, без да е организирано и без да има някакъв предварителен замисъл в това, на премиерата на книгата в елитния софийски литературен клуб „Перото" изданието бе представено от други две големи имена в съвременната култура, които също са следващото поколение на знакови творци от близкото минало: писателят Владимир Зарев, син на литературния историк акад. Пантелей Зарев, и проф. Ивайло Мирчев, син на художника Никола Мирчев. И четиримата си помислиха, че сигурно знаменитите им бащи са ги събрали отгоре, от небето.

Възхитителното слово на писателя Владимир Зарев и вълнуващата реч на художника проф. Ивайло Мирчев приковаха вниманието на ценителите в залата и накараха двамата автори да стоят нащрек от онова, което биха се побояли да изрекат за себе си дори наум.

Още повече, че приятелството между Владо Пенев и Иво Мирчев датира от първите им студентски години като възпитаници на акад. Светлин Русев. Владо Зарев и Ива Николова пък са свързани с литературно приятелство още от младите си години. Двамата следят ревностно творческите си изяви и много държат на мнението на другия за новите им произведения.

Сред вълната от прекрасни цветя беше и кошница от министъра на културата Вежди Рашидов, и букет от омбудсмана Мая Манолова, и много обич и топлота на приятели и колеги на двамата автори.

12 стихотворения с 12 рисунки е побрало изданието, което има и библиофилски тираж с оригинали - една неповторима никъде рисунка на Владимир Пенев и едно написано на ръка стихотворение на Ива Николова. Дизайнът на книгата е дело на

Проф. Иван Мирчев, Ива Николова, Владимир Зарев и Владимир Пенев

Broi 4 2016 v4.indd 22 12.12.16 23:10

Ива Николова и Владимир Пенев на представянето на „12 квадрата"

художника Стефан Чурчулиев.
В словото си Владимир Зарев каза: „Цялата книга „12 квадрата" е прекрасна метафора и опит да се надникне отвъд това, което се вижда. Стихотворенията и рисунките в нея приличат на своеобразен лабиринт, те съдържат в себе си конкретния образ, но и неговата драма, загатнатите в него прозрения, противоречията и несъгласията му. Удивителното постижение в „12 квадрата" е това, че рисунките, изображенията на Владо Пенев, не са формална, познаваема илюстрация на стихотворенията, нито пък поетичните видения на Ива Николова са преразказ на неговите миниатюри. Ще цитирам няколко стиха от стихотворенията „Коледен подарък" и „Сбогуване с тъгата", за да очертая основната тема, трагическото послание на стихосбирката-образ. Това са повличащата ни, но и опияняваща самота, която ни е достигнала след отшумялата и така повърхностна младост, самотата, превърнала се в човешка същност, в наш интимен приятел и още, самотата, предизвикваща нашето странно и мъчително доверие: „И самотата тази нощ се върна. Проскърца тихичко вратата. През коленете остри ме прегърна, наля си в чашата позната."
И още - тъгата, помитащата, жилава, запазила своята жизненост тъга, тъгата, която в сполетелия ни и отминаващ живот е последното истинско чувство и за това е по-благородна, по-предпочитана, направо мечтана в сравнение със скучното и безлично доволство: „Не върви след тъгата, омаян от косите й дълги и сплетени, след краката й нежно изваяни, след капризния жест на ръцете й."
И точно тук ни пресреща и приютява магията на „12 квадрата", защото сдвоената самота, на поета и на художника, означава преминаване на монолога в диалог, сдвоената самота е всъщност човешка близост и споделяне. Така и сдвоената тъга се превръща от чувство в познание, а от познанието в наше бъдеще. Своената тъга е опит за усмивка, тя е вече форма на душевна пълнота, на вътрешно прераждане и на духовно смирение.
Прочетох, разгледах и размислих „12 квадрата" на един дъх и бях силно впечатлен, ще употребя по-силната дума - направо смаян от дълбоките взаимопрониквания на Словото и Образа, на техния възраждащ общия им смисъл конфликт.
На места имах усещането, че Ива Николова и Владо Пенев са един и същи творец, че техните преживявания в трудния и неприветен свят са общи, че душевното състояние и на поета, и на художника се сливат в една носталгия по непостижимото в изкуството, по съвършенството. Съвършенството, което подобно на хоризонта, колкото се приближаваме към него, толкова то се отдалечава от нас. Затова ще нарека „12 квадрата" още копнеж по вечно изплъзващото се, невъзможното или... сянката на съвършенството. Книгата проследява житейските, ала още по-важно - духовните митарства на своите творци, навлиза дълбоко в психологията на нашия съвременник, на онова „загубено" поколение, което общуваше, любеше и твореше, преди интернет да превърне приятелството в навик и творчеството в забавление.
В сдвоения образно-поетичен свят на „12 квадрата" нашият съвременник е драматизиран до крайност, от една страна, той е осъществен в своето ненамиране и в страданието си, от друга, той е лишен от душевен покой и е изтерзан, духовно е разпнат. Навсякъде в книгата се лута болката по отминаващия живот, по недооцененото, по безвъзвратно пропуснатото и непостигнатото в миналото, миналото, което вече е много по-дълго от бъдещето: „Долу шапките, застарели момчета! Вън минава красивото бивше момиче. Тротоарите тръпнат и всички павета на разпръснати рози приличат."
„12 квадрата" има излъчването и посланията на философска творба. Защото третата и навярно най-значима тема в книгата е за свободата, /макар, че тази дума е употребена само един път!/ за величието и падението на свободата в нас. И ако приемем, че свободата е форма на човешкото различие, че колкото по-свободен е един човек, той е и по-недостижимо различен, то тази книга успява да ни внуши, че в своята духовна жадност и неистовост двамата творци постигат своето различие, мечтаната си свобода. Свободата не само да напишат и да нарисуват „12 квадрата", а да бъдат заедно сега и да останат завинаги заедно в тази малка, но щедра книга!"

Пламен Тотев

Снимки: личен архив на издателство Персей

Broi 4 2016 v4.indd 23 12.12.16 23:10

Никола Анастасов: Радвам хората с усмивка

Никола Анастасов получава „Икар“ за изключителен творчески принос към българския театър, 2015 г.

Снимка: архив

През август ни напусна големият български артист Никола Анастасов. Любимецът на няколко поколения българи остана 59 години на сцената на Сатиричния театър да радва публиката с усмивка. Той заразяваше хората с изключителния си оптимизъм и неповторимото си чувство за хумор. Неслучайно неговият колега Георги Калоянчев го нарича „Усмивката на Сатирата“. В памет на Никола Анастасов публикуваме интервю, което той даде за списание „Българи“ през лятото на 2005 г. във Фестивалния комплекс във Варна след спектакъла „Магистратите също плачат“.

Г-н Анастасов, Вие сте един от най-обичаните актьори в България. Какво Ви помогна да станете артист и любимец на публиката?

Шопското мляко. Живеех накрая на София. От Драгалевци всеки ден слизаха шопите с гюмовете и носеха още топло мляко. Мама излизаше на двора, сипваше ми млякото, аз го изпивах и бягах да играя. И сега се оправдавам, че шопското мляко ме е закърмило и може да се каже, че ми е помогнало да стана артист. Иначе животът е един шанс. Аз на тези години мога да разказвам много спомени. Вече нямаме много пространство за игра – освен в театъра. В телевизията ни канят, за да си спомняме какво сме правили в киното, в театъра и в телевизията. И аз все разказвам, че случайно реших да кандидатствам в Театралната академия и взеха, че ме приеха случайно и пак съвсем случайно завърших с отличие и също така случайно дойдох да играя във Варненския театър. Следващата година откриха Сатиричния театър в София. Директорът на театъра Сърчеджиев дойде да избира актьора Иван Кондов за Сатиричния, но Кондов не можа да дойде и смениха спектакъла. Вместо “Хамлет”, където играех един пират без думи, давахме “На добър час”, където аз имах много хубава роля. И без да искам, пак случайно, директорът на Сатиричния театър ме покани в Сатирата и сега съм вече половин век в този театър.

И за това време не успяха нито веднъж да Ви уволнят?

А, опитаха се да ме уволнят, но аз излязох от ситуацията пак случайно, защото точно тогава ме поканиха в другия театър - “Зад канала”. Тогава се казваше “Трудов фронт”. Там играх един влюбен ученик и направих фурор с тази роля.

На колко години бяхте тогава?

На 23. Но понеже много младеех, изобщо бавно се развивах, всички, които ме гледаха, мислеха, че съм ученик. Вестниците писаха за мен тогава хвалебствени критики: “Това момче, като завърши, ще стане много добър артист”.

И сигурно ще го приемат във ВИТИЗ…

Да. А аз бях вече изграден артист. Та ето, така случайно, като изиграх тази роля, тогавашният директор на сатирата Боян Пановски каза: “Леле, щяхме да сгрешим и да го изпуснем!” Веднага след това ме покани и директорът на Народния театър. Аз много се зарадвах, защото не всеки може да стъпи на сцената на най-големия театър. Обаче ме разубедиха. “Твоето място е в Сатиричния театър, където ще пускаш усмивки”. И така, аз се отказах и си останах в Сатирата да пускам усмивки.

А кои са любимите Ви роли? Някои артисти казват, че всички роли са им любими, други се оплакват, че някои роли са им били наложени от режима или са ги играли по стечение на обстоятелствата.

Да, това е наистина различно. Но всеки актьор, който е изиграл нещо, милее за него. Даже да не е имал успех, е вложил труда си, открил е себе си в тази роля и това го кара да се чувства признателен за всички роли – малки, големи, средни. Е, разбира се, има роли, като ученика в моя случай, които ти дават тласък. Има централни роли, които изискват много усилия, много подготовка. Но аз не мога да избера само някоя любима роля, просто не мога.

Предполагам, че след като сте играли в Сатиричния театър, не сте имали възможност да изиграете Ромео – роля, за които мечтаят много Ваши колеги?

Ако бях изиграл тази роля, щяха да ми се подиграват. Защото не ставам за такава роля.

Понеже сте комедиен артист?

Комико-лиричен. Най-трудното ми беше да открия какъв съм. Исках да играя като Стефан Данаилов красавец, да свалям всички мадами, а все играех и в киното, и в театъра, и в телевизията малкия човек, този човек, който носи нещо положително в

Broi 4 2016 v4.indd 24 12.12.16 23:10

себе си, ама греши, греши във всяко деяние.

Значи открихте себе си в комедията?
Е, разбира се, сега вече, на тези години, се чувствам много приятно и в драматични роли, защото вече имам познания за живота и нямам илюзии.

Вие сте един от артистите, чийто специфичен глас познават много българи. Каква е според Вас ролята на тембъра във Вашата професия?
Да, но аз не си познавам тембъра. Явно имам друга представа за своя глас. Дори като слушам някой път радио, си казвам: "Припомня ми някого този глас, ама кой беше?" А жена ми казва: "Ами, не се ли чуваш? Ти говориш. "Имам колеги, които ме имитират прекрасно. Явно имам някакъв специфичен глас като Парцалев. Вчера едно детенце, което пътува сега с нас на националното турне, ме попита в автобуса: "Защо ти е такъв дрезгав гласът?" – "Ами, защото ям много сладолед", му отговорих аз.

Има ли още нещо специфично, което Ви различава от останалите актьори?
Може би това, че имам особен словоред и начин на израз. Аз слагам на най-невероятни места паузи и ударения. Отначало режисьорите се дразнеха. Викат: "Ама ти не говориш нормално." Апостол Карамитев, например си отбелязваше стриктно с молив къде е ударението, за да го изговори правилно. А аз – обратно. Понякога така обърквам колегите, че си мислят, че съм си забравил текста и се мъчат да ми подскажат, а аз просто си играя по мой си маниер. Слагам паузи на невероятни места и то става особено. И режисьорите започнаха да ми казват: "Карай така!" И аз си вървя по собствения си начин. Вече нито ме поправят, нито пък аз искам да се поправям.

Кои са любимите Ви партньори на сцената?
С много актьори съм играл, така че ако започна да отбирам, сигурно ще сгреша. Но ако някой ме е впечатлил като актьор и като партньор, това е

Любимият артист във Фестивалния комплекс във Варна, 2005 г.

Апостол Карамитев. Срещата с него беше урок по театрално майсторство. Другият, който ми е много близък на сърцето, е Григор Вачков. С него бяхме лични приятели. Заедно се изграждахме и на сцената, и в живота.

Имахте ли подобен натюрел с него?
Не, той е друг тип. Той е земя, той е сила, гръм и мълния.

А Вие какъв сте?
Аз съм този, който превива гръб. Спомням си една постановка, в която Гришата играеше началникът, а аз – подчиненият. Аз трябваше да изкопча нещо от него, а той пък искаше да се отърве от мен и започвахме да се притискаме и толкова се вживяхме, че, без да искаме, започнахме да се блъскаме с главите, докато накрая се намерихме на пода – глава върху глава – в желанието си единият да убеди другия. Умряха от смях в телевизията и друг дубъл не направиха.

Написахте ли някакви спомени? Напоследък много артисти го правят...
Да, написах автобиографична книга. Казва се "Я, колко мъка!".

Много тъжно заглавие за един роден оптимист като Вас...
Аз я бях кръстил "Я, колко ми е смешно!" Но преди да я отпечатам, я дадох на Кеворк Кеворкян да я прочете. А той, като прочете през колко мъки съм минал, – и да ме уволняват, и да ме обвиняват, че не ставам за една или друга роля, и да ме местят от един театър в друг - каза: "Какво пък толкова смешно виждаш в тоя твой живот. То си е голяма мъка." И той измисли заглавието "Я, колко мъка!" Но на корицата е един усмихнат човек. Всъщност, в книгата е описан моят живот без хвалебствия. Просто исках да покажа театъра и актьорите.

А каква е разликата между актьорите от старата генерация и младото поколение?
Публиката смята, че вече няма такива актьори като нас. Но това е грешно. Ние, българите, сме много артистичен и талантлив народ. Просто времето сега е много трудно и младите няма къде да се изявяват. А ние имахме шанса, много пъти сме имали шанс.

Значи, според Вас, животът е низ от случайности?
Да, точно така. На нас ни даваха възможности. Аз например съм участвал три пъти седмично в най-гледаните забавни предавания в телевизията. Освен това играх с Калоянчев в първия телевизионен сериал. А с Коста Цонев направихме първия театрален мюзикъл "Човекът от Ла Манча". Той играеше Дон Кихот, а аз – Санчо Панса. Участвал съм с Любомир Кабакчиев и в един от първите серийни филми "С пагоните на дявола".

Снимка: Мария Захариева

Broi 4 2016 v4.indd 25 12.12.16 23:10

Снимка: архив

Със Стоянка Мутафова в София, 2011 г.

А за младите е много трудно, защото няма къде да се изявяват. Телевизията, която е най-мощният пропагандатор, се отвлече в някакви телевизионни игри...

И в блудкави "сапунени" сериали...
Да, всичко е хазарт – ще спечелиш толкова, ако направиш или кажеш това. А не да играем роли, в които да се кефим, както се казва.

А къде отива духовното в такъв случай? Не замира ли под нечие чуждо влияние?
Опитват се да го задушат, но духовното не може да изчезне. Ние играем сега в Сатиричния театър по две представления дневно. В момента сме на 30-дневно национално турне. Публиката се върна в залите. Тя иска да живее с "живия" театър, с живата музика, а не с чалга-малга. И затова ми се струва, че ние няма да пропаднем.

Какво според Вас може да съхрани българите в чужбина?
Аз имам удоволствието вече четири години да пътувам с една театрална формация, която се казва "Мелпомена". В нея участват изтъкнати български актьори. Обиколихме Америка и Канада. Носталгията на българите там е много голяма. Те искат да слушат родния си език. Изпитват голямо удоволствие по време на спектаклите и пак ни поканиха, защото българите в чужбина обичат българската класика – Вазов, Костов, Радичков. Преди месец направихме "Големанов" и вече бяхме с тази постановка тук, във Варна и в Лондон. А през октомври заминаваме за Канада. Така че знам исканията на българите в чужбина да се срещат с българската реч, с българските проблеми, с българските артисти. Били сме и в Кипър и във Виена. Бих искал да дойдем и в Прага

След като толкова вярвате на случайността и на шанса, вярвате ли и на звездите?
На нищо такова не вярвам. Иначе съм зодия "Телец". Роден съм на 22 април.

Значи, човек на изкуството.
Някои казват – на любовта.

Да, планетата Венера е Вашата планета.
Но това звучи смешно. След като обичам едно момиче и му казвам "Лека нощ", а тя се навежда над перилата и казва: "Обичам те", на което аз й отговарям "Благодаря" и си тръгвам. Това какво е? Такава идиотщина никой няма да направи. Върни се и я целуни! Това е повик.

А това от притеснение ли е или от неадекватност?
Не, удовлетворен бях, че съм спечелил сърцето й и това ми стигаше.

Какво ще пожелаете на нашите читатели?
Да не тъгуват за България, а да си идват по-често, за да се смеят заедно с нас и на глупостите ни, и на хубавите неща. Не мисля, че е толкова трагично положението. Аз съм голям оптимист за всичко и това ми помага. Затова радвам хората с усмивка, а усмивката компенсира нямането и много други неща, които са част от живота.

Мария Захариеваа

Никола Анастасов е роден на 22 април 1932 г. в София. Завършва актьорско майсторство във ВИТИЗ „Кръстьо Сарафов" през 1955 г. Дебютира на сцената на Драматичен театър – Враца. Следва това се изявява във Варненския драматичен театър. Член е на трупата на Държавния сатиричен театър от 1957 г. Първата му голяма роля в Сатирата е в „Когато розите танцуват" от Валери Петров, 1961 г. Играе в театър Трудов фронт и в Малък градски театър зад канала. .Творческата му биография включва над 100 роли в театъра, киното и телевизията. Емблематични са ролите му в спектаклите „Сако от велур", „Римска баня", „Суматоха", „Сватба", „Щръклица", „Рейс", „Новото пристанище", „Вражалец", „Лека форма на тежка депресия", „Рицарят на печалния образ" и много други. Играл е в над 25 филма: „С пагоните на дявола", „На всеки километър", „Тримата от запаса" „Нако, Дако и Цако", „Неочаквана ваканция", „Астронавтите". и др. Никола Анастасов е автор на хумористичната книга „Смехът на шопа" (1985) и автобиографичната „Я, колко мъка..." (1997). По случай 70-годишния му юбилей е удостоен с орден "Стара планина" II степен. През 2015 г. получава наградата „Икар" за изключителен творчески принос към българския театър.

Broi 4 2016 v4.indd 26 12.12.16 23:10

Нахалник от улица „Радост”

Привечер стадото от кошути излизаше от гората и приближаваше горния край на улица „Радост”.
Тук кучетата лаеха само когато бяха щастливи, а хора се мяркаха рядко. Последните къщи опираха до буковите и дъбови дървета на планинския склон. Нашата беше най-крайната, приютена под короната на огромен дъб, за който дядо казваше, че бил по-стар и от него.
Кошутите бяха три. Отдалече майката приличаше повече на магаре, от грациозността й не бе останала и следа.
- Така изглеждат женските, които сами се борят в живота - каза баба.
Две млади кошути притичваха пред старата и гледаха любопитно към дворовете с розови храсти. В стадото имаше мъжкарче, на около четири години, ако се съди по разклоненията на рогата му. Личеше му, че е своенравен и властен. Към младите кошути се държеше по-благосклонно, но с майка си беше жесток. Блъскаше я с рогата си, напъждаше я по-далече от групата. Сякаш се срамуваше от грозотата й и не искаше никой да го свързва с нея.
- Така се държат синовете с майките, останали без мъжко рамо - обясняваше баба.
През зимните месеци тя ми позволяваше да ги храня. През летните – не, за да не свиквали да ядат наготово. От нейната баба научила, че на дивите животни не трябва да се дава храна и нежност, защото научат ли се на лесното, в гората ги чака сигурна смърт.
- И с дивите жени е почти същото – баба се усмихваше и не разбирах шегува ли се, на дядо ли иска нещо да каже.
Щом натрупаше сняг, събирах в платнена торба сухи къшеи хляб и с нетърпение чаках еленското стадо. Тийнейджърът-рогач отстъпваше по някой и друг комат на сестрите си, но на майка си не позволяваше да доближи храната – изблъскваше я с рога, риташе я с копита. Чак като заситеше глада си, проявяваше великодушие и оставяше старата да обере трохите. Майката чакаше търпеливо отстрани, гледаше наплашено с тъжните си очи. Ребрата й се четяха, беше се прегърбила от страх и недоядане.
Нахалник. Така кръстих малкия рогач. Бързо научи името си. Като кажех: „Ей, Нахалник, имам ябълка за теб”, тичаше към мен. Влажните му ноздри потръпваха и нетърпеливо тропваше с крак. Имаше самочувствие в излишък.
- Гледайте, гледайте. Той се радва, че е от „Радост” - подскачах щастливо.
През зимата, в която дядо умря, снежната покривка достигаше покривите на къщите. Слънцето се показа чак в средата на март. Покрай скръбта в дома ни, забравих за елените. Торбата, в която събирах сухите къшеи хляб, стоеше празна в килера. Един ден, когато снегът се топеше и капчуците огласяха улица „Радост”, от гората излязоха трите кошути и еленчето. Нещо странно ставаше с него. Нямаше и помен от наперената му самоувереност, не водеше групата, а ситнеше отзад. Едно от рогата му липсваше. На мястото на красивия израстък на главата, имаше кървава слуз.
- Бабо, някой е отчупил рогчето на Нахалник – изпищях.
- Не, момичето ми, – усмихна се баба.
- Докато станат на осем, еленчетата губят рогцата си всяка година. Те падат както млечните зъбки на децата.
Със загубата на първото рогце на Нахалник, ролите в стадото се бяха сменили. Майката върна позицията си на водач. Тя беше тази, която напъждаше сина си, избутваше го с копита на метри разстояние от коматите хляб, за да могат да се нахранят и дъщерите й. Нахалник примирено ги гледаше и боязливо дояждаше каквото бе останало след тях.
След седмица стадото пак се появи. Нахалник беше за ожалване. Загубил бе и второто рогце и се държеше като коте. Заел бе мястото на смирено и послушно дете, а старата кошута позаглади косъма.
- Месец-два ще е така, докато поникнат новите му рога – каза баба.
– Месец отдих за майката, месец на поука за малкия елен. Природата е помислила за всичко, иначе майката нямаше да оживее. Както не оживя майката на съседа Петър, който се пропи.
Стадото кошути ни навестяваше редовно, докато влязох в гимназиалните класове. Нахалник беше ту дете, ту деспотичен лидер, в зависимост от сезоните. Постепенно дърветата над улица „Радост” оредяха, някакви хора изсякоха здравите дъбове, пощадиха единствено болнавите букове. Сечта плъзна и във вътрешността на гората, уж я „разреждаха и оздравяваха”, но още през следващата зима видяхме как се самоубиват самотните горди дъбове. Падаха прави и величествени. Коренната им система бе изгубила опората на приятелите от детинство и се оставяха вятърът да ги повали.
Последния път, когато видях еленчето след него вървяха само сестрите му. И тримата бяха измършавели и неспокойни. Гледаха към къщата ни, но бяха нащрек. Майката я нямаше.
- Убили са я, сигурно – каза баба.
- Децата й вече си нямат нито майка, нито дом. Дай им от баницата. Може и да не ги видим пак.
Същата вечер могъщ еленски рев се разнесе от баира над къщите. С такъв рев рогачите обикновено подканват съперниците да си премерят силите.
- Това не беше боен, а предсмъртен вик.
Така каза баба.
На улица „Радост” никога повече не стъпи еленски крак.

Пепа Витанова

Снимка: архив

Broi 4 2016 v4.indd 27
12.12.16 23:10

Как се ставаше „истински“ мъж

„Мъж, който не е ходил войник, не е никакъв мъж.“
Фолклорна мъдрост

Партенки и „цинтари“, боб с червеи, маршировка, денонощни унижения, заплахи, страх, наказания и безспирни обиди са основните методи , с които се закалява/ше/ духът на българския войник.

Ахой, дами и господа, добрий ден,

Пак е есен – златна, ненагледна. А какви ли неща не се случват през есента – свършват отпуските, става студено, падат листата на дърветата, берем гроздето, децата тръгват на училище… А „на времето“ /т.е. през 1982 година, сякаш е било преди сто хиляди години!/, аз влязох в казармата… Да, влязох там и започнах да отслужвам „задължителната, наборната“ военна служба в продължение на следващите 2 години, един месец и десет дни – т.е. до десети ноември 1984/доколкото си спомням/, когато през същия портал от който влязох, аз излязох и заминах за София, където живея и до днес…

Прическата

Да, беше един слънчев, топъл, първи октомври на 1982 година, 10 часа сутринта, а мястото – хубавият тракийски град Стара Загора… Добре си спомням как малко преди това аз се отбих в една квартална бръснарница недалече от поделението и поръчах на сънената бръснарка да ме остриже „О“ номер, което тя веднага направи. А след това отидох в казармата, т.е. „поделението“ /както наричаха мястото, където се намираше съответната войскова част/ заедно с още сто и петдесет-двеста новобранци.
Показах повиквателната си заповед на един дежурен офицер, който стоеше на портала и влязох вътре.

Дрехите

Веднага получихме комплект войнишки дрехи, които бяха наричани „въшкарници“ и бяха кафяви, от дебел, груб вълнен плат, подобен на одеяло.
Имаше доста странни неща в това войнишко облекло. Бельото – гащи, потници и т.н. беше военно. На него имаше печати „БНА“ /Българска народна армия/. Аз така и не го облякох, защото ми се струваше демодирано; това, което най-много се различаваше от всичко, което бях виждал, бяха партенките – ленти от бял плат, като този на чаршафите, с който трябваше да се увиват краката. Аз опитах да си увия крака с тия партенки, но изобщо не успях да го направя както трябва. Партенката ми се смъкваше и набираше на топка в обувката и не можех да стъпвам удобно. Колкото и да опитвах да я намотавам около ходилото си, толкова пъти тя се отмотаваше и смъкваше. На мен ми се струваше, че изобщо партенката е нещо ужасно допотопно и неудобно, но старите войници не се съгласяваха с мен. Макар че издържах да ходя обут с партенки само един час и нито минутка повече – и след това ги измъкнах от „цинтовете“ /така наричаха пък войнишките обувки/ и обух вместо партенки най-обикновени чорапи, и си ходех с чорапи през следващите две години абсолютно удобно, вместо да се мъча с партенки, както правеха много от войниците, впрочем – всъщност повечето; /а все пак имаше и войници с партенки, де/.

Невероятните войнишки обувки

Споменах „цинтовете“ /или „цинтарите“/ - това бяха някакви много стари обувки. Всъщност това бяха старите войнишки обувки, „на въоръжение“ в българската армия от времето на Балканската и Първата световна война. Не знам къде и кога ги бяха произвели. Може би преди 50, 60, 70 години. Въпреки, че бяха ужасно стари, имаха толкова яка кожа, че практически бяха вечни. Пазеха се „на склад“ и сигурно имаше няколко милиона от тях. Във всеки случай новобранецът биваше обуван с тия „цинтари“. Тъй като бяха от дебела кожа и имаха дебела подметка от гьон, а и заради въпросните метални пластинки, които заковаваха върху подметките, те тежаха ужасно много. Тайната на безсмъртните „цинтари“ всъщност беше в тия подметки. Те се износваха, както и металните им пластини /те се казваха „цинтове“ и от тях идваше името на тоя вид обувки/; но в поделенията имаше обущари, които сменяха пробитите подметки с нови, обковаваха ги с цинтове и обувките ставаха като нови. Като оставим настрана тази способност на „цинтовете“ да се възраждат /за всеобщо войнишко нещастие/, те бяха проклятието на войника или поне – на новобранеца. Освен, че тежаха ужасно много, те бяха и ужасно неудобни за носене, и още първите няколко часа след като ги обух /а и другите новобранци/ краката ми се превърнаха в кървави рани благодарение на куп мазоли, които кожата на тия обувки, корава като ламарина, ми образуваше. За капак на всичко, тия обувки дрънчаха като копита на кон с подкови и където и да отивах с тях, от под краката ми се разнасяше метално подрънкване, скърцане. А тъй като през тия първи дни маршировахме по цели дни, краката ми бяха в най-ужасното състояние, което човек може да си представи. Разбира се, имаше и други обувки – нови, с каучукови подметки и ушити от по-мека кожа, кубинки, които обаче бяха привилегия само на старите кучета. А ние, новобранците, се мъчехме с „цинтовете“, облепвахме мазолите си с лейкопласт от сутрин до вечер.

Якичките

Другото интересно нещо за мен бяха якичките, които получихме, и които трябваше да се науча да при-

Broi 4 2016 v4.indd 28 12.12.16 23:10

шивам към „въшкарниците“ – бели, от същия плат като партенките, т.е. хасе, доколко си спомням името на плата, от който бяха ушити. Тия якички се слагаха там, за да не се протрие вратът от дебелия и груб вълнен плат и трябваше всекидневно да бъдат сменяни с нови, а мръсните сутрин да бъдат изпирани – и също се бяха превърнали през първия месец в истинско мъчение за мен; това пришиване всяка сутрин много ми тежеше, както и всичко, което трябваше да правя, разбира се.

Бобът и червейчетата

Така, криво-ляво, с въшкарниците, пришитите якички, партенките, в неудобните „цинтари“, с които тракахме по плочките, асфалта на поделението като подковани коне, ние, новобранците бяхме строени на „плаца“. Оттам маршируйвайки, пеейки песента „Велик е нашият войник“, бяхме отведени „под строй“ до столовата – мрачно, влажно, с голи, варосани стени помещение. Там заварихме сервиран на дървени маси боб яхния в железни чинии. На пръв поглед си беше съвсем обикновен боб, но като се вгледах в него установих, че беше пълен с червеи. Едни такива малки, но толкова много, че явно във всяко бобено зърно имаше поне по един червей. Аз обаче, тъй като бях много гладен, все пак реших да ям от тоя боб. Започнах с лъжицата /в казармата, се оказа, че се яде само с лъжици, без вилици и ножове/ да опитвам да вадя червеите от чинията с боба /който иначе не беше лош/ и извадих поне 20-30 червея, които слагах отстрани на чинията; но в един момент се оказа, че трябва да избера дали да продължа да вадя червеи или да ям; и тъй като бях много гладен, започнах да ям боба с червеите, и колкото и да ми беше неприятно, ги изядох всичките. Така стана първия път, когато ядох белия боб на ТКО-то /съкращение, което означаваше не знам си какво, произнасяхме го „Текеото“ – така казвахме на готвача/; следващият път, когато ни даваха от същия тоя боб, вече не бях толкова придирчив. Извадих не повече от 10-на червея. Само най-големите и тия, които бяха изплували най-отгоре в чинията, точно под носа ми. След което си затворих очите и излапах останалото. Третият път вече с гордост си отбелязах, че мога да ям боба с червеи без проблеми. Изваждах едва 5-6 червея и вече го правех по-скоро за развлечение, отколкото защото ме дразнеха. Имаше нещо забавно в това да ядеш боб, в който плуваха мъртви червейчета. Дори приятно. Пак, разбира се, от време на време, си мислех, че в тях може би има и нещо гнусно; така беше в „цивилизацията“.

Казармата и Цивилизацията

Казах „цивилизацията“ и се сетих, че в казармата така се наричаше всичко онова, което се намираше отвъд оградата на поделението. Думата идваше от „цивилен“ , но в нея имаше и някаква горчива ирония – в смисъл, че бяхме поставени в положението на диваци и варвари. И в известен смисъл така си и беше. Всичко, което там, в „цивилизацията“ беше недопустимо, грешно, грозно, осъдително, тук в казармата, беше съвсем нормално, добро, справедливо и т.н. В казармата важаха други закони, други правила, тя беше друг свят, с друг живот, във всяко едно отношение. Същото беше и с боба и червеите. Там, в „цивилизацията“, защото важаха други закони, беше недопустимо да се яде боб с червеи, тук в казармата – не. Напротив – тук бобът беше с червеи, ядеше се с лъжица, хлябът не се режеше на филии, а се даваше на четвъртинки. Един хляб за четири души.

Маршировки, есенни листа

След яденето започнаха маршировките и пеенето на песни като: „Велик е нашият войник“, „Край Босфора“, „Стани, стани юнак балкански“, „Вятър ечи, Балкан стене“ и други от тоя род. „Набивахме крак“ /друг войнишки израз, означаващ „маршируванe“/ 5-6 часа, а след това ни връчиха метли и започнахме да метем. / Метлите бяха всъщност клони, които преди това няколко новобранци бяха отсекли от близката горичка./ И тъй като беше есен, листата падаха навсякъде, а плацът и цялото поделение трябваше да бъдат винаги чисти. Затова ние метохме, докато стана време за вечеря; после ни събраха на плаца, строиха и с песен, маршируйвайки, се отправихме към столовата, където ни очакваше някаква манджа от консервирано телешко месо с домати. /Освен боба с червеите, това беше другото, което често ядяхме, както и консерва от риба копърка. За десерт пък ни даваха разреден с вода компот ; първите дни и седмици бях постоянно гладен вследствие на постоянните маршировки, физическата подготовка, ставането сутрин рано /в 5 ч./ и недостатъчната храна, която освен това понякога не можеше да се яде. Слава богу, имаше лавка, от която можеше да си купиш сухи, сладки закуски / вафли, ореховки, локум и т.н./ и това беше едно от удоволствията ми през цялото време на казармата./

„Огън – бий!“

Освен че маршируувахме, пеехме, тичахме, имахме „занятия“ по стрелба, по военна подготовка, сглобявахме и разглобявахме автомати, учехме наизуст текста на клетвата, давахме дежурства „по рота“, т.е. бяхме „дневални“. От време на време се падаше и аз да съм „дневален“ /там го произнасяха „невален“/; това ми харесваше, защото можех да стоя в спалнята и да не правя нищо, но пък беше скука – стоиш сам в празното помещение и няма какво да правиш; освен това си в очакване да те проверят – „дежурният по поделение“ обикаляше, проверяваше стаите – дали са оправени леглата, дали са изметени, избърсани – и ако не ги хареса, следваха заплахи, наказания или ти възлагаха нови задачи. Според някои дежурни, дневалните трябваше да се скъсват от работа – и те ги караха да правят какво ли не – да мият клозетите, да метат и мият стълбите и т.н. Аз бях няколко пъти дневален до клетвата и не ми беше особено приятно.

Безсъние, гонка до дупка

Събуждахме се сутрин в 5 след силния крясък на дневалния: „Цялото спално – стани!“ Ние трябваше веднага да се облечем /за не повече от 1 минута/ по тениски, панталони, да обуем „цинтовете“, да излезем и да се строим пред спалните помещения. Там дежурният младши сержант ни правеше сутрешна „физзарядка“ – тичане, лицеви опори, набиране на лост, успоредка и т.н. За мен тя не

Broi 4 2016 v4.indd 29 12.12.16 23:10

беше неприятна, но за някои по-слаби или дебели момчета беше трудна. Така общо взето мина времето до клетвата /40-50 дни или повече/. За клетвата ни дадоха парадни униформи /същите, с които ходехме и извън поделението/ и на един парад до езерото „Загорка“ всички ние, войниците от целия старозагорски гарнизон, се заклехме във вярност към Родината и станахме официално 100 процента войници от Българската армия, които можеха и трябваше да се бият и умрат за България.

Възпитателната роля на униженията

Всъщност да си призная, повечето от спомените за тия първи дни ми се губят – като сън. В съзнанието ми не са останали почти никакви детайли, освен ужасяващите картини от повтарящото се до полуда маршируване, тичане, пеене; неистовите крясъци и яростните обиди. Явно съзнанието ми, сетивата ми по някакъв начин бяха изключили, поне намалили способността да осъзнават, преценяват, запомнят случващото се; разбира се, няма друго обяснение на това, което се случва с човешката психика в подобни случаи – в казармата, затвора, по време на бедствия, войни, масови мероприятия, протести, революции, футболни мачове; явно нещо става с човешката психика в такива моменти и тя изключва някои от способностите си и включва други способности. Мозъкът работи „по инерция“. Явно това го знаеха тия от командването – и ни превръщаха в машинки за убиване и подчинение от всякакъв вид. Аз, който до тоя момент пишех разкази, стихове, роман един бях започнал и т.н, бях научил два чужди езика, възхищавах се на Гьоте, Балзак, Херман Хесе, Монтен, Хелвеций, Лермонтов, Толстой, Русо, Стендал, Селинджър, Камю, Кафка, и пр. , накратко – след като бях водил един изключително посветен на духовното живот, четях всичко, което ми попаднеше, пишех, терзаех се от въпроса за смисъла на живота, вече трябваше да мета листа с клони, да бърша пода с парцали, да маршируванм с изранени крака по пет-шест часа на ден, но най-вече – да търпя най-големите простотии, грубости, които може да си представи човек, да слушам най-мръсните епитети на българския език, да изтърпявам всекидневни обиди и унижения. Думи като „новобранец“, „бомбе“, „заек“ бяха най-нежните, които чувах. Представете си възможно най-гнусните, най-отвратителните думи, които българският език е създал, добре си напрегнете паметта за най-мръсните, цинични думи и ако дори не ви е възможно да си ги припомните, не го правете; но знайте, че именно с такива думи се обръщаха към мен и другите новобранци всички /или почти всички/ в казармата през тия първи дни и седмици.

Тонът, с който го правеха, също не беше най-гальовният, разбира се. Крещяха ми, ревяха, ръмжаха, сумтяха, заплашваха, подиграваха, подвикваха, обиждаха и т.н. А темите за разговори не бяха други освен какво трябва да се измие, измете и най-вече как ще ни „побъркат“. Едва ли има друга дума, която толкова често да се повтаряше в казармата и с толкова голямо настървение, заедно с думата „луд“ – и нейните производни. Любимите изрази тук /съдържащи и подходящи епитети за които споменах, мръсни, гнусни думички/ бяха от рода на „Луди ще станете!“, „Ще те побъркам, новобранец смотан!“, изречени с омраза, право в лицето, от съответния шеф, „старото куче“ или някой подобен. „Побъркването“ беше любимата тема на всички в казармата, то беше винаги в бъдеще време, заканително, с това побъркване трябваше да свикваме още от първия ден, в който влязохме в казармата. Представете си следното – как влизаш, още пресен-пресен от „цивилизацията“, с всички ония представи, които обществото ти създава за казармата, като място, в което ще служиш на Родината, ще я зищитаваш, ще бъдеш войник, герой и т.н. и те заобикалят пет-шест стари войници, глутница вълци, които ти реват „Ще те побъркам ...“ Друг любим израз в казармата беше „Ще ти изпия мозъка!“ . Много го обичах този израз „старите кучета“ от това поделение; крещяха го при всеки повод, че и без повод. „Ще ти изпия мозъка!“ „Ще ти изпия мозъка!“ „Ще ти изпия мозъка!“. От сутрин до вечер… Разбира се, повечето от тия викове, заплахи, бяха до голяма степен „театро“ на наистина побъркани от службата тъпаци от различни села и паланки, или пък градски простаци. /все едно от къде!/; общо взето първите ми впечатления от казармата бяха, че тук всички са наистина превъртели, опасни, зли. Даже умни момчета, които познавах /и ми бяха приятели/ от цивилизацията , тук се държаха по тоя извратен, казармен начин, обиждаха новобранците, ревяха с цяло гърло цинизми в лицата им, гавреха се по един или друг начин с тях. /Не знам какво биха казали за това днешните защитници на човешките права; в казармата единственото право, което имаш, беше да дишаш въздух, да ядеш, задоволяваш естествените си нужди, да спиш – но тия права ги имаха и животните, разбира се./

Всичко останало беше привилегия на „старите кучета“ – да те обиждат, както намерят за добре, да си им роб, да, това е може би думата, роб - и да им изпълняваш всяка заповед, дори най-абсурдната, като например да метеш чист плац /или дори да улавяш падащите от дърветата листа във въздуха/, да правиш „делфинчета“ /минаваш ту отдолу, ту – над леглата в спалнята/, да пълзиш по корем на пода с противогаз, да лягаш в калта и т.н.

Страхът разяжда душата

Аз не се плашех особено от всичко това, не знам защо. Имаше в мен, разбира се, някакъв страх, че нещо лошо може да се случи, ако спра да се подчинявам. Той не беше никак неоснователен – алтернативата беше да отида в „дисципа“ – наказателния отряд в Плевен, където се озоваваш, ако те осъди Военния съд. Освен това времето, прекарано в „дисципа“ /който беше като затвор, дори по-лошо от затвор/ не се броеше за военна служба /както и това, прекарано в ареста, впрочем/ - след това трябваше да се върнеш пак в казармата и да продължиш да служиш, т.е. да си дослужиш. Обаче това не беше всичко. Ако там, в „дисципа“ пак те нарочеха за лош, следващата степен на наказание беше да те вкарат в затвора. Т.е. нямаше къде да отидеш, нямаше как да се спасиш, да избягаш, освен да се подчиняваш. Всъщност колкото и да звучи

Broi 4 2016 v4.indd 30 12.12.16 23:10

парадоксално, но именно осъзнаването на това, на тази безнадеждност, ми даваше сили да продължа да изпълнявам безропотно хилядите безсмислени заповеди, да търпя униженията, обидите, глада, умората и т.н. В тия най-трудни моменти си казвах: „Ще ме пратят в дисципа. В затвора. Там е още по-лошо. Няма отпуска. Няма излизане. Там вече наистина ще умра. Не, ще изтърпя и това. Трябва да изтърпя. Ще минат две години и ще бъда свободен. Ще бъда пак човек. Ще живея нормално. Само да изтърпя това. Трябва да изтърпя." И затова всъщност, още от първия ден войникът, т.е. аз, започнах да броя дните, които ми остават. 730 дни. Толкова дни има казармата – 730 дни. А затова основните девизи на всеки войник са „Служба не остана", „Ден да мине, самун да загине" и т.н. Затова бяха и безбройните вицове, легенди осмиващи живота в армията, военните и всичко казармено…

Но стига спомени, дами и господа, стига казарма, войници. Че – както се казваше там – „замириса на партенки".

Това е засега от мен и от София, насхледаноу а хезкий ден!

Стефан Кисьов

Мадлин Олбрайт в Прага

На 11 ноември бившият държавен секретар на САЩ Мадлин Олбрайт беше гост на Философския факултет на Карловия университет по покана на Библиотеката на Вацлав Хавел. Модератор на срещата беше нейният директор, чешкият публицист, политик и дипломат Михаел Жантовски. Поводът за посещението на М. Олбрайт бяха току-що миналите президентски избори в САЩ, спечелени от кандидата на Републиканската партия, американския милиардер Доналд Тръмп.

Доц. доктор М.Фридова и Мадлин Олбрайд

Срещата беше открита от деканката на факултета доц. д-р Мириам Фрийдова, която представи накратко биографията на Мадлин Олбрайт. Родена през 1937 г. в пражкия квартал Смихов в семейството на чехословашкия дипломат от еврейски произход Йозеф Корбел, тя израства в САЩ. През 80-те години на миналия век Олбрайт работи като научен сътрудник в Института за международни отношения „Удроу Уилсън" и пише научно изследване за полската опозиция. През 90-те години тя се изкачва на най-високото стъпало в американската политика – по време на администрацията на американския президент Бил Клинтън е последователно посланик на САЩ в ООН (1993–1997) и американски външен министър (1997–2001). През 2000 г. Коментирайки резултатите от изборите в САЩ, в препълнената аула на факултета Мадлин Олбрайт призна откровено, че все още няма отговор за загубата на Хилъри Клинтън, която познава много добре и с която, по думите й, са близки приятелки. Светът не е свършил с това, но с избирането на Доналд Тръмп със сигурност ще настъпят промени, отбеляза тя. Може би защото подценихме издигнатите популистки лозунги в предизборната борба на Тръмп и фактът, че на изборите за Хилъри Клинтън гласуваха много по-малък брой испаноговорящи, отколкото предполагахме. Не е за пренебрегване и фактът, че по време на своята кампания Доналд Тръмп наблегна изключително много върху проблемите, пред които са изправени САЩ – растящото недоверие и страх у хората, че страната им вече не е така просперираща както преди, нарастващия брой имигранти. Запитана от Михаел Жантовски как вижда бъдещето на демокрацията, бившият държавен секретар отговори, че според нея това е най-добрата система на управление и главната предпоставка за нейното функциониране е взаимното доверие и уважение между хората. По време на разговора Мадлин Олбрайт се спря и върху ролята на масмедиите като неизменна част от демокрацията и тяхната роля в политическия живот на дадена държава. В тази връзка тя коментира, че другата основна причина за победата на Тръмп е, че той „умееше да работи с медиите". Запитана какво послание ще отправи към новоизбрания президент, тя отговори: да се научи на компромис, да се вслушва повече в критиците си, да се обгради от хора, които да играят ролята на коректив в неговото управление.

Според Мадлин Олбрайт, в момента основен приоритет на САЩ са отношенията с Китай, защото той се налага като основен фактор в Азия в областта на търговията. Затова новият президент Доналд Тръмп, макар и да критикуваше Китай по време на кампанията си, ще трябва да промени политиката си към него. Тя отказа да се ангажира с конкретен отговор на въпроса как ще се развият руско-американските отношения за събитията в Сирия по време на президентския мандат на новия президент. Едва ли личният диалог и отношения между Доналд Тръмп и Владимир Путин ще бъдат решаващи и ще повлияят значително на тези отношения, добави тя. Същевременно Мадлин Олбрайт заяви категорично, че сред приоритетите на американската външна политика са отношенията с Европа, защото „ние, американците, ви смятаме за партньори."

д-р Красимира Мархолева

Снимка: Красимира Мърхолева

Broi 4 2016 v4.indd 31 12.12.16 23:10

Как се създават успешни родители

Как един родител може да бъде успешен във взаимоотношенията си с децата представи по време на гостуването си в Острава педиатърът д-р Татяна Сотирова. Родена в чешкия град Острава, д-р Сотирова е учила в Българското училище „Д-р Петър Берон“ в Прага, след което завършва Руска гимназия в Брунтал и се дипломира като лекар в Университета в Оломоуц. Живее и работи в София От 2014г. е сертифициран инструктор по програмата на Томас Гордън „Трениране на успешни родители“ (ТУР)

Д-р Татяна Сотирова в Острава

Д-р Сотирова, какво Ви доведе в Острава?

Моите родители живеят тук, аз също съм живяла известно време в този град и имам слабост към това място. Затова реших да се срещна с повече българи и да им бъда полезна с моя опит в областта на тренирането на успешни родители при взаимоотношенията им с децата, които във възрастта на пубертета са много специфични, а в много от случаите и доста трудни за разбиране.

Кое Ви накара да се обърнете точно към това обучение?

Като майка и като детски лекар в един момент усетих, че имам нужда да подобря общуването си с моите деца и започнах да се интересувам как може да стане това. Търсейки, попаднах на няколко обучения, но те не дадоха отговор на моите въпроси, които си задавах непрекъснато. От друга страна по време на работата си в кабинета родителите идват с децата си и споделят проблемите си. В процеса на търсене на отговор как да се подобрят взаимоотношенията, стигнах до обучението на д-р Томас Гордън - „Трениране на успешни родители“. Когато разбрах, че то действително помага, започнах да го преподавам и вече две години работя с родители.

Никой не очаква, че промяната към по-добрата комуникация може да стане с вълшебна пръчица, и къде все пак се крие тайната?

В тийнейджърска възраст взаимоотношенията дете - родител са много интересни, и не бих преувеличила, ако кажа, че са доста сложни - това не е тайна за никого. Децата отговарят, имат своите поведенчески истории, които скандализират родителите, които от своя страна се чувстват неуважени и обидени. Макар и възрастни, те също са поставени в ситуация, в която не знаят как да постъпят и се чувстват объркани. Точно заради това и не реагират най-адекватно, дори напротив – постъпват по най-неправилния начин. Това го установих и при себе си и при родителите, които идват в кабинета. Често ставам свидетел на взаимоотношенията с децата им, които не ми допадат и не ги приемам. Тези два момента в моя живот ме накараха да се поинтересувам и да премина през сертифицирания курс за обучители. Засега това обучение го провеждам само в София и за първи път го представям в Чехия и то в Острава, защото имам сантиментално отношение към този град.

Какъв е интересът на родителите и как виждате практическата приложимост на обучението?

Обучението протича изцяло интерактивно, с много малка лекционна част, с много упражнения, защото се тренират умения за взаимоотношения - активно слушане, Аз - послание, решаване на конфликти, на нужди, на ценности по метода печеля - печелиш, който е известен в цял свят. Хората си тръгват от курса не само със сертификат, а и с умения, които продължават да практикуват и вкъщи и те подобряват взаимоотношенията им с децата.
Всички родители са изненадани, как тези умения работят още на втората сесия и колко бързо виждат къде грешат. Много често се случва така, че когато не правят това, което са правили до момента, всичко някак си се подрежда във взаимоотношенията им. Децата придобиват доверие. Методът успешно работи както за тийнейджъри, така и за непроговорили деца. Колкото по-рано започнат родителите да прилагат тези умения, толкова по- малко им

Broi 4 2016 v4.indd 32 12.12.16 23:10

се налага да ги ползват в тийнейджърска възраст, защото дотогава доверието във взаимоотношенията между родителите и детето трайно се е настанило и конфликтите се решават с лекота.
За две години съм обучила 100 родители. Интересът е голям, непрекъснато идват нови родители, защото техни познати и приятели са им разказали колко са доволни от резултатите. Но човек трябва и сам да се мотивира.

Необходима ли е предварителна, по-специална подготовка?

Курсът е създаден на потребителско ниво и родителите не трябва да владеят хуманитарни науки, за да могат да придобият комуникативните умения. Той е чисто схематичен, в която схема хората намират себе си, намират проблема си, откриват го във взаимоотношенията им с техните деца и съответно ползват уменията, които са придобили.

Кои са най- честите проблеми, с които се сблъсквате?

Най-често децата се затварят в себе си, защото не срещат разбирането на родителите. Когато детето има проблем със задоволяване на собствена нужда, реагира по определен начин, който родителите трябва да разпознаят.
Курсът не предлага готови рецепти, но стимулира родителите сами да намерят подход към детето си. И когато успеят и разкажат за своя подход на съседката, тя може с този подход да не успее, защото всички сме различни и Томас Гордън предлага точно тази схема, наречена „Поведенчески прозорец". Точно през този прозорец всеки човек вижда поведението на отсрещния, с когото общува, в частност с детето. Този прозорец е твърде индивидуален, защото един родител може да приеме поведението на детето, но друг родител може да не го приеме. За Томас Гордън това е „Ок", защото подкрепя различията и вярва в това, че всеки родител може да намери подхода към човека, с когото общува.

Д-р Сотирова представя „метода на Гордън"

На какво учите родителите?

Учим се как се държи отворена вратата на разговора, как се случва двупосочната комуникация. Човек трябва да е искрен, да бъде себе си, а не да играе ролята на родител, на вожд.
Родителите трябва да се вслушват в децата си и да им дават време да говорят, и да ги оставят да бъдат себе си, като умело ги водят по тънката червена линия. Децата от своя страна трябва да изискват от родителите си да разговарят с тях.
В глобален аспект децата вече се отглеждат в институции, а семейните си ценности те придобиват до 3-годишна възраст мощно, до 5 години ги доусъвършенстват и на 7-годишна възраст те са вече хора със семейни ценности. И ако дадем детето в институция, не можем да предадем семейните ценности за 2 часа вечер. Когато детето се научи да взаимодейства с родителите си по щастлив и благотворен начин, по същия начин то комуникира и си взаимодейства с другите хора.

Минка Атанасова

Томас Гордън (1918 – 2002) е американски клиничен психолог. Известен е с „метода на Гордън" – първоначално използван за подобряване на отношенията между родители и деца. „Метода на Гордън" се използва като общовалиден метод за подобряване на всички видове човешки взаимоотношения (включително и професионални).Над 50 години Томас Гордън обучава родители, учители и лидери на развития от него метод за изграждане на ефективни взаимоотношения. Според психолога използването на принудителна сила води до разваляне на взаимоотношенията. Като алтернатива Гордън предлага човешки умения за общуване и разрешаване на конфликти, които могат да се използват за установяване и поддържане на добри взаимоотношения у дома, в училище и на работното място. Уменията включват техниките „активно вслушване", „аз-съобщения" и „разрешаване на конфликти без губеща страна", които се прилагат навсякъде по света. През 1970 г. Гордън пише книгата „Обучение по родителска ефективност", Книгата на Гордън (ревизирана през 2000 г.) е публикувана на 33 езика и продадена в над 5 милиона екземпляра.

Снимки: Минка Атанасова

Broi 4 2016 v4.indd 33
12.12.16 23:10

„Иван Мърквичка – българският чех“ в Прага

Тази година се навършват 160 години от рождението на чешкия художник Ян (Иван) Мърквичка (1856–1938), чиято житейска съдба е тясно свързана с България. „Българският чех“, както често го наричат, е не само един от „строителите“ на модерна България, но се превръща и в един от основоположниците на модерната българска култура и българско художествено изкуство.

Галина Тодорова, Аделина Филева, министър Вежди Ращидов, зам.-министър Петра Смоликова, посланик Лъчезар Петков и Елена Крейчова

Снимка: архив на БКИ

Годината 2016 с основание може да се нарече „година на Иван Мърквичка“, защото както в София, така и в Прага бяха организирани поредица от изложби, посветени на неговата личност. През месец май Националната галерия (бившият царски дворец) в София с участието на чешкия посланик в България Н. Пр. Душан Щраух показа неизвестни и малко познати картини на чешкия художник. През ноември БКИ-Прага организира изложба, посветена на творчеството на Ян Мърквичка и на 120-годишнината от основаването на Държавното рисувално училище (днешната Национална художествена академия), чийто пръв директор е именно той. Изложбата е резултат от проект на екипа на БКИ-Прага, реализиран в рамките на програмата „Комуникационна стратегия на Република България за Европейския съюз“ с активното сътрудничество на Българското посолство в Прага, Софийската градска галерия, Националната галерия за художествено изкуство в София, Регионалния исторически музей в София, Държавна агенция „Архиви“, Националната галерия в Прага и Западночешката галерия в гр. Пилзен. Куратори на изложбата са директорът на Софийската градска художествена галерия Аделина Филева и Милена Балчева-Божкова, уредник в отдел „Музейна сбирка“ на Националната художествена галерия.

Изложбата беше открита на 3 ноември в галерията на БКИ-Прага с участието на българския посланик в Прага Н. Пр. г-н Лъчезар Петков, първия секретар на посолството г-жа Татяна Ангелова, министъра на културата на България Вежди Рашидов, г-жа Аделина Филева и заместник-министъра на културата на Чешката република г-жа Петра Смоликова. Сред официалните гости на вечерта бяха д-р Ивана Сръбкова от Славянската библиотека в Прага, Веселин Вачков, чешки журналист от български произход и директор на „Лидове новини“, проф. Ян Рихлик от Карловия университет.

„Изминахме интересен път в издирване на творчеството на Иван Мърквичка“- посочи директорката на БКИ-Прага г-жа Галина Тодорова. Известно е, че много поколения българчета са израснали с картините на чешкия художник. Затова днешната изложба и подготвеният каталог са израз на преклонение пред неговата памет и символизират укрепване на взаимните връзки между чехи и

Broi 4 2016 v4.indd 34 12.12.16 23:10

Пред портрета на Екзарх Йосиф

българи.
„Това е изложба, посветена не само на художника Ян Мърквичка, но и на основателя на пражкото студентско дружество „Българска седянка“ и на един от многото български чехи, модернизирали следосвобожденска България, съосновател и пръв директор на Държавното рисувално училище в София“ - подчерта в изказването си куратор на изложбата Аделина Филева. Тя се спря накратко върху житейския път на чешкия художник, контактите му с представители на българския интелектуален елит (Константин Величков) и с български художници (Антон Митов).“ Ян Мърквичка е и един от основоположиниците на академичната и битовата живопис в България – на тази изложба виждате негови шедьоври от тази област“ - посочи тя. Обикаляйки България, той наблюдава ежеденевието на българите, техните носии, събира инофрмация за народната им култура и затова в много от неговите картини присъстват пейзажът и натюрмортът. Част от изложените картини – портрети на Екзарх Йосиф и на българската оперна певица Христина Морфова, са малко познати. В експозицията присъстват картини на художника, притежание на Националната художествена галерия в София, на галериите в Прага и Пилзен. Част от творбите представляват подготвителни рисунки на художника и картини, които се излагат за пръв път.
От името на чешкия министър на културата Даниел Херман (който, поради неотложни ангажименти, дойде след откриването на изложбата), заместник-министърът на културата на Чешката република Петра Смоликова поднесе приветствията си към организаторите на събитието. След изказването на А. Филева не съм в състояние да добавя нищо повече, освен че изложбата е свидетелство за дългата традиция на чешко-българските отношения и че те имат бъдеще, подчерта в обръщението си тя.
Изложбата беше официално открита от министъра на културата на България Вежди Рашидов. Тази изложба не е само израз на чешко-българските културни връзки, обърна се той към присъстващите. Днес БКИ-Прага представи творчеството на чех, трайно свързан с историята на България. Без Иван Мърквичка не би имало начало на българското изобразително изкуство и неговото развитие. С личността на чешкия художник се поставя началото на нов етап на българската култура.
В изказването си министър Вежди Рашидов сподели задоволството си и от разговорите си със своя чешки „колега“ Даниел Херман и по-специално изразената готовност на чешкия министър за инициране на съвместни българо-чешки проекти в областта на културата, които да вдигнат „градуса на взаимния обмен“.
На провелото се в Брюксел заседание на министрите на културата на държавите-членки на Европейския съюз се обединихме около мнението заедно да работим, защото именно Европа е родината на повечето изкуства. Затова искрено се надявам на повече срещи в областта на културата, завърши с оптимизъм изказването си Вежди Рашидов.
След официалната част гостите имаха възможност да разгледат картините на големия чешки художник, които ще бъдат изложени в галерията до края на ноември 2016 г.

Д-р Красимира Мархолева

„Към пазара“ и „Пашкулочистачки“

Снимки: Красимира Мархолева

Broi 4 2016 v4.indd 35
12.12.16 23:10

Иржи Менцел в София

Иржи Менцел на фестивала Cinelibri в София, октомври 2016 г.

Когато в студентските си години с учебна цел гледахме филми в Чешкия културен център в София, най-силно впечатление ми бяха направили два филма –„Строго охранявани влакове“ и „Капризно лято“. Запомних името на режисьора – Иржи Менцел, още по-вече, че за първия от тях той бе получил престижното отличие на Американската филмова академия „Оскар“. Оттогава с любопитство следях всяка нова негова творба и все повече му се възхищавах.

Днес спокойно мога да кажа, че за мен най-хубавите, най-любимите ми чешки филми са негово дело и той е моят любим режисьор.“Чучулиги на конец“,„Подстригването“,„Празниците на кокичетата“ и „Селце мое, централно“ съм гледал безброй пъти и всеки път искрено съм им се наслаждавал. И през ум обаче не ми е минавало, че един ден ще се запозная съвсем отблизо с техния създател и ще се радвам на неговото приятелство.

Това си удоволствие дължа на Раймонд Вагенщайн, собственик и управител на едно от най-авторитетните издателства в България „Колибри“. Като преводач се чувствам поласкан и горд, че едни от най-хубавите ми преведени книги носят неговото лого. Бях забелязал, че „Колибри“ от години издават една интересна поредица, озаглавена „Амаркорд“ и включваща книги, свързани с големи имена от световното кино. Предложих на Рони, както го наричаме всички негови близки и приятели, да преведа за нея автобиографичната книга на любимия си чешки режисьор. И още преди аз да пристъпя към превода си, той вече бе поканил Иржи Менцел като специален гост на второто издание на техния уникален кино-литературен фестивал „Cinelibri“ и бе получил съгласието му за участие.

Не зная кому от фамилията Вагенщайн е хрумнала тази хубава идея да съчетаят литературата и киното, но тя прекрасно е подета от лани, извежда се успешно на все по- светла рампа от цялото семейство и всички служители на „Колибри“. Та нали в началото бе словото! А и най-прекрасните филми възникват по прекрасни книги! В практичен план, по-хитра и по-успешна реклама на преведените през годините книги на издателство „Колибри“ не мога и да си представя!

За тези, които не знаят нищо за този наистина уникален фестивал, ще го представя простичко. Във фоайето на едно или друго кино се импровизира щанд на издателството с преводни книги, най-вече бестселъри, по които в рамките на няколко дни и няколко прожекции се показват филми, създадени по тях. Канят се известни имена от киното и литературата, хората им се радват, гледат филма, ръкопляскат, преди и след него купуват книги и се редят на опашка за автографи от гостите. Но зад това „простичко“ има почти годишна сложна и нелека организация, но тя си е проблем на всички, свързани с „Колибри“. Да са живи и здрави и с всяко ново издание на фестивала да се радват на все по-големи успехи!

Цялата тази въртележка се задвижи и около моя милост. За тазгодишния фестивал бяха предвидили „Обслужвал съм английския крал“ на тандема Храбал-Менцел, а това, че аз предложих за поредицата „Амаркорд“ да преведа автобиографичната книга на Иржи Менцел „Капризни години“ се стигна до хрумването да се покани режисьорът като ярка звезда на световното кино. А за преводача, сиреч за мен,това си бе двойна радост - с един куршум две книги! Продаваха се „Обслужвал съм английския крал“ и „Капризни години“. Дошлите да гледат филма купуваха и чакаха ред да им се подпише оскаровият

Broi 4 2016 v4.indd 36 12.12.16 23:10

Известният чешки режисьор с актьора Иван Бърнев

режисьор, а че и аз, преводачът съм там, нямаше как да знаят. Узнаха го малко преди да започне прожекцията, когато Жаклин Вагенщайн покани на сцената великия Менцел, изпълнителя на главната роля чаровникът Иван Бърнев и моята безизвестна персона. Не, не страдах от комплекс, че съм незабелязан и безизвестен. Съвсем спокойно казах няколко думи за Храбал, за Менцел, похвалих филма, после и книгата със суперлативи, без да пропусна най-важното, че е прекрасно преведена от моя милост! Така прехвърлих топката на шегите към Менцел, той пък към Иван Бърнев, публиката се развесели, бурно ни аплодира и я оставихме да се наслади на великолепния филм.

Това се случи на 14-ти октомври, повтори се и на следващия ден. Като изключим времето за сън и трапеза, горкият Ирка бе атакуван от журналисти от всички по-авторитетни медии. Още с пристигането си даде интервю за предаването „Панорама" на БТВ и очарова всички,които са го гледали, с остроумието си. Един пример. На закачливия въпрос на водещия дали би ангажирал в свой филм кандидата за американски президент Доналд Тръмп , Менцел отговорил: „Моля ви, аз не правя толкова лоши филми".

Оказа се, че шестте спектакъла, които Менцел е поставил в Сатиричния театър, са го направили много популярен и като театрален режисьор. Не един и двама актьори искаха да го видят и поговорят с него – забелязах Филип Трифонов, Руси Чанев, без да броя Иван Бърнев, който бе неотлъчно край него. Знаех, че няма да е леко и се възхищавах на издръжливостта на Менцел, който последната вечер по късна доба в клуб „Перото" в НДК съветваше поканените пишещи люде как се спрята сценарий по роман.

Ако някой също като мен обича Иржи Менцел, възхищава му се и иска да научи нещо повече за реализацията му и като кинорежисьор, и като театрален режисьор, и като актьор, нека прочете книгата му „Капризни години". Ще се наслади на откровеност, себеирония, забавно повествование, тънък хумор и какво ли не.

А що се отнася до гостуването на Иржи Менцел в София, то богато бе отразено от медиите. Едва ли обаче ще прочетете за етюда, който аз, без да искам, изиграх с него пред публиката преди първата прожекция на „Обслужвал съм английския крал". Знаех, че ще се явявам пред повечко хора и се бях издокарал със сакото на приятел. За да не личи, че ми е харизано, носех го разкопчано. Тръгвайки с Менцел и Бърнев към сцената, реших да го закопчея, без да се усетя, че съм го сторил… накриво! Заставам пред микрофона и виждам, че от първите редове Татяна и приятели ми дават някакви знаци. Поглеждам ги въпросително, те започват да ръкомахат и сочат нещо, аз гледам недоумяващо, и докато да разбера какво става, Менцел се приближи, разкопча ми погрешно закопчаното копче и го закопча където му бе мястото. Аз му благодарих, усмихнах се и казах: „Това бе против уруки, Маестро!"

Васил Самоковлиев

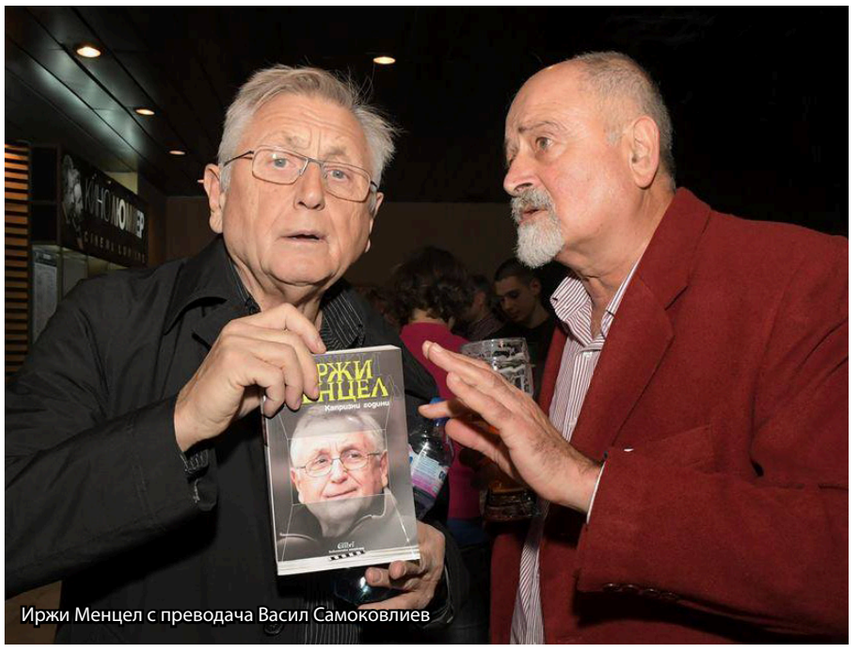

Иржи Менцел с преводача Васил Самоковлиев

Снимки: личен архив на Васил Самоковлиев

Broi 4 2016 v4.indd 37
12.12.16 23:10

Абонамент

Интересува ли ви животът на българите в Чехия, България и в целия свят?

Абонирайте се за списание „Българи“, подкрепете своето българско списание! „Българи“ е едно от най-представителните списания на българската общност.

Годишният абонамент за 6 броя е само 180 Kč. Пощенските услуги поема сдружение „Възраждане“. Средствата можете да изпратите на сметката на сдружението **1962160309/0800** или по пощата на адрес: o.s. Vazraždane, Vocelova 3, 120 00 Praha 2.

Обадете ни се на GSM 777 196 322 или ни пишете на e-mail balgari@ atlas.cz

За контакти:
o.s. Vazraždane
Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2
Тел.: +420 777 196 322
balgari@atlas.cz, www.blgari.eu

БЪЛГАРСКО УЧИЛИЩЕ „Д-р Петър Берон“ – ПРАГА

ШАНС ЗА ВАШИТЕ ДЕЦА

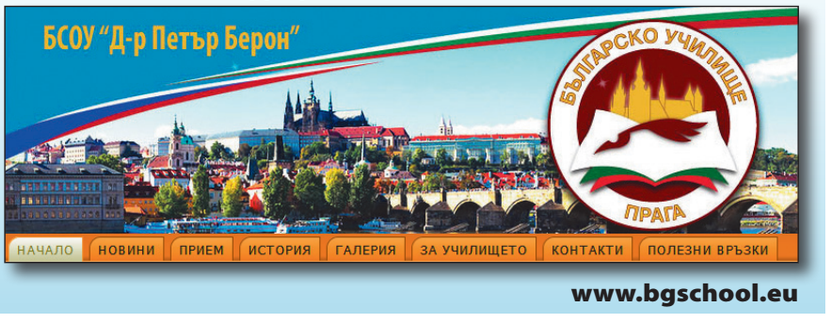

www.bgschool.eu

Българи брой 4 /2016

Издател:
Гражданско сдружение „Възраждане“, Americká 28, 120 00 Praha 2

Адрес на редакцията:
Vocelova 3, 120 00 Praha 2

„Българи“ излиза с финансовата подкрепа на Министерството на културата на Чешката република

Регистрационен номер в Министерството на културата на Чешката република: E 13282

Главен редактор:
Мария Захариева

Редакционен екип:
д-р Красимира Мархолева, Васил Самоковлиев

Сътрудници:
Снежана Тасковова, Пламен Тотев, д-р Таня Янкова, Стефан Кисьов, Даниела Горчева, Татяна Борисова, Минка Атанасова, Борислав Гърдев, Пенка Калинкова, Раиса Андонова-Щурм, Златна Костова, Румяна Кирилова

Дизайн: Станил Станчев

Година 15, брой 4/2016

e-mail: balgari@atlas.cz
www.blgari.eu

Печат: Tiskárna Libertas, a.s.
Дадено за печат: 25.11. 2016

Цена: 30 крони
Годишен абонамент: 180 крони

Всички права запазени

Това издание или отделни негови части не могат да бъдат размножавани, публикувани и/или предавани по електронен, механичен, фотокопирен или друг начин, както и въвеждани в информационни системи, включително компютърни, без изрично писмено съгласие от издателя – Vazraždane

Balgari

Periodikum bulharske menšiny v České republice
Časopis je vydáván s finanční podporou Ministerstva kultury České republiky

Balgari 4/2016

Adresa redakce a tel. spojení:
Vocelova 3, 120 00 Praha 2
221 419 838, 777 196 322
balgari@atlas.cz, www.blgari.eu

Ročník XV
Periodicita: 6
Náklad: 600 výtisků
Místo vydávání: Praha
Číslo vydání: 4/2016
Den vydání: 30.11. 2016
Evidenční číslo: MK ČR 13282
Vydavatel: Vazraždane, Americká 28 120 00 Praha 2, IČO 26544229

Снимки на стр.39 – МарияЗахариева

„Иван Мърквичка – българският чех" в БКИ

Дамски портрет в жълто.Софийска градска художествена галерия.

Портрет на дама в черно кожено палто. Западночешка галерия - Пилзен.

Христина Морфова. Софийска градска художествена галерия.

Глава на момиче. Софийска градска художествена галерия.

Spolek Vazraždane
za podpory
Ministerstva kultury ČR a hl. m. Prahy pořádá

VÁNOČNÍ KONCERT

Účinkují:

Anna Ivanova-Todorova – soprán
Igor Jan – tenor
Michael Foršt – housle
Konstantin Jan – klavír
Klára Zaykova – housle
Filip Zaykov – housle a klavír
Lukáš Velemínský – klavír
Martin Houdek - violoncello
Světlana Janová – klavírní doprovod
Pavel Voráček– klavírní doprovod

Program: Bach, Händel, Beethoven, Verdi, Bellini, Puccini, Tosti, Capua, Rimskij-Korsakov, Chačaturjan, Piazzola

19.12.2016 v 19:00 hod

Rudolfinum, Sukova síň, Alšovo nábřeží 12, Praha 1

VSTUPNÉ DOBROVOLNÉ

Spolek Vazraždane

MINISTERSTVO KULTURY

PRAHA PRAGUE PRAGA PRAG

Broi 4 2016 v4.indd 40 12.12.16 23:11